

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Pavλίna KADLECOVÁ

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vzdělávání žen v Evropské unii
Pavλίna Kadlecová

Bakalářská práce

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavčina KADLECOVÁ**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Vzdělávání žen v EU**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Teoretická část:
Vzdělávání žen v genezi
Vzdělávací centra
Porovnání situace ve vzdělání ve státech EU a mimo EU
Výhledy do budoucna

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

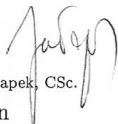
Seznam odborné literatury:

1. MALÍNSKÁ, Jana. Do politiky prý žena nesmí - proč? : Vzdělání a postavení žen v české společnosti. Olga Vodáková. 1. vyd. Praha 1 : Sociologické nakladatelství, 2005. 173 s. ISBN 80-86429-42-3.
2. BAHENSKÁ, Marie. Počátky emancipace žen v Čechách : Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. 1. vyd. Praha 5 : Nakladatelství Libri, 2005. 175 s. ISBN 80-7277-241-4.
3. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Rovnost příležitostí žen a mužů na trhu práce. Praha 2 : VÚPSV, 2000. 105 s., tabulková.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jana Veselá, CSc.**
Ústav veřejné správy a práva

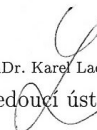
Datum zadání bakalářské práce: **31. října 2007**
Termín odevzdání bakalářské práce: **19. května 2008**

prof. Ing. Jan Čapek, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 15. listopadu 2007

Souhrn

Práce je věnována problematice vzděláváním žen v Evropské unii. Postihuje období od první poloviny 19. století do současnosti. Dále se zabývá situací ve vzdělávání v České republice a členských státech Evropské unie a rozdíly v jejich systému. Součástí práce jsou statistiky mužů a žen ve vzdělávání a jejich úspěšnost ve studiu.

Klíčová slova

vzdělávání, ženy, vzdělávací instituce, 19.-20. století, emancipace

Title

Women's education in European union

Abstract

The main topic of the thesis is womens' education in EU. The work describes the period since the first half of the 19th century to these days. The situation of education in Czech Republic and EU state members, and also the differences in the systems are mentioned. Mens' and womens' figures concerning education and their success with their studies are included in the work.

Keywords

Education, women, education institution, 19th-20th century, emancipation

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 POČÁTKY EMANCIPACE A VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN.....	6
1.1 Zakládání spolků.....	6
1.1.1 Společnost dívek českých	6
1.1.2 Spolek sv. Ludmily.....	7
1.1.3 Americký klub dam	7
1.1.4 Ženský výrobní spolek pražský.....	9
1.2 Vznik škol.....	10
1.2.1 Budeč a Soukromý dívčí ústav.....	10
1.2.2 Vyšší dívčí škola	10
1.2.3 Škola ženského výrobního spolku	12
1.2.4 Ženská průmyslová škola.....	14
1.2.5 Dívčí gymnázium Minerva	15
1.2.6 Dívčí penzionát.....	16
1.3 Konec Metternichova absolutismu.....	17
1.4 Situace v 80. letech.....	17
2 VZDĚLÁVACÍ SYSTÉMY.....	20
2.1 Preprimární vzdělávání (předškolní výchova).....	20
2.1.1 Instituce.....	20
2.1.2 Modely preprimárního vzdělávání.....	23
2.1.3 Specifika systémů preprimárního vzdělávání.....	24
2.1.3.1 Francie.....	24
2.1.3.2 Německo	25
2.1.3.3 Finsko.....	25
2.2 Primární a základní vzdělávání.....	26
2.2.1 Struktury primárního a základního vzdělávání.....	27
2.3 Vyšší sekundární vzdělávání.....	28
2.3.1 Typy vyššího sekundárního vzdělávání.....	29
2.3.1.1 Dánsko	29
2.3.1.2 Francie.....	30
2.3.1.3 Německo (Bavorsko)	30
2.3.1.4 Maďarsko	31
2.3.1.5 Švédsko	31
2.4 Terciární a vysokoškolské vzdělávání: neuniverzitní a univerzitní.....	32
2.4.1 Terciární neuniverzitní vzdělávání.....	33
2.4.1.1 Česká republika	33
2.4.1.2 Nizozemí	33
2.4.1.3 Finsko.....	34
2.4.2 Terciární univerzitní vzdělávání.....	34
2.4.2.1 Česká republika	34
2.4.2.2 Belgie	35

2.4.2.3	Francie.....	35
2.4.2.4	Švédsko	35
3	STATISTIKY MUŽŮ A ŽEN VE VZDĚLÁVÁNÍ.....	37
	ZÁVĚR.....	43
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	45
	INTERNETOVÉ ZDROJE	45

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 : Počet chlapců a dívek na pražských českých školách.....	18
Tabulka 2 : Podíl dětské populace zúčastněné v preprimárním vzdělávání.....	21
Tabulka 3 : Průměrná délka preprimárního vzdělávání v počtu let	22
Tabulka 4 : Primární a povinné vzdělávání ve světě.....	28
Tabulka 5: Sekundární a terciární vzdělávání dívek a chlapců (šk. rok 2004/2005).....	37
Tabulka 6 : Vzdělávání dívek a chlapců na středních školách - studenti (šk. rok 2005/2006).....	38
Tabulka 7 : Vzdělávání dívek a chlapců na středních školách - absolventi (šk. rok 2005/2006).....	39
Tabulka 8 : Terciární stupeň - absolventi (školní rok 2004/2005).....	40
Tabulka 9 : Vzdělávání na středních školách – žáci podle pobytu (školní rok 2005/2006).....	41
Tabulka 10 : Populace 15+ podle nejvyššího dosaženého vzdělání (počet v tis. osob).....	42

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 : Porovnání studujících v univerzitním a neuniverzitním sektoru.....	34
Graf 2 : Grafické znázornění tab. 5.....	38
Graf 3 : Grafické znázornění tab. 6.....	39
Graf 4 : Grafické znázornění tab. 7.....	39
Graf 5 : Grafické znázornění tab. 8.....	40
Graf 6 : Grafické znázornění tab. 9.....	41
Graf 7 : Grafické znázornění tab. 10.....	42

ÚVOD

V historii byl pohled na vzdělávání dívek a žen poněkud rozdílný, než je tomu dnes. Až na přelomu 18. a 19. století se začali zřizovat dívčí školy, do té doby byla dívka vnímána především jako matka a opatrovatelka rodiny, nikoliv jako samostatná osobnost. V současnosti je ve většině zemí světa mezi muži a ženami rovnoprávnost, ženy mohou volit, kandidovat do parlamentních stran, jsou bytostí, která se může samostatně rozhodovat. V méně vyspělých zemích, jako jsou například státy Blízkého východu, rovnoprávnost zaostává, já se v mé práci ale zabývám státy Evropské unie.

V první části je popsána historie a počátky emancipace žen, zakládání spolků a prvních dívčích škol. Dobrovolná sdružení žen měla hlavně charitativní a vzdělávací charakter, podporovala chudé rodiny, pomáhala hledat práci ženám a v neposlední řadě zakládala školy. V tomto období veřejnost snáze přijímala aktivity spolků, když byla členkou známá osobnost, popřípadě manželka významného politika nebo úředníka. Členkami nebo dokonce zakladatelkami některých ženských spolků a dívčích škol byly například dámy jako Marie Riegrová-Palacká, Karolina Světlá nebo Eliška Krásnohorská. Ženy byly nuceny dělat fyzicky náročné práce, neboť na jinou činnost neměly vzdělání. Zájem o dívčí školy se proto neustále zvyšoval. Zde bylo dívkám poskytováno jak praktické vzdělání, jako například šití, háčkování, slaměnkářství, tak znalosti z oblasti matematiky, pravopisu a fyziky.

Druhá část je zaměřena na vzdělávací systémy členských států Evropské unie. V této kapitole se zabývám preprimárním vzděláváním z pohledu několika zemí, pro které jsou specifické různé modely, dále je zde definováno primární a základní vzdělávání, vyšší sekundární, terciární a vysokoškolské vzdělávání jak univerzitní, tak neuniverzitní.

Ve třetí kapitole je mým cílem porovnat vzdělávání mužů a žen a jejich úspěšnost v samotném studiu.

1 Počátky emancipace a vzdělávání žen

Počátky emancipace žen nastaly již v tereziánské epoše, kdy byl 6. 12. 1774 vydán Všeobecný školský řád, téměř o rok později 15. 11. 1775 byla založena Normální škola na Malé Straně, která byla vzorem pro všechny, na této škole fungovalo i zvláštní dívčí oddělení. V letech 1842 – 43 zde fungovalo devítiměsíční preparandium pro vzdělávání učitelek.

1.1 Zakládání spolků

1.1.1 Společnost dívek českých

Počátek 19. století, přesněji řečeno 30. a 40. léta jsou často označována za průkopnickou dobu, kdy se objevují první pokusy o aktivitu žen mimo rodinu, například účast žen ve spolku založeném v roce 1839 Bohuslavou Rajskou nazvaném Společnost dívek českých. Po vzoru Bohuslavy Rajske založila i Honorata Zapová roku 1848 Spolek Slovanek, hlavním problémem nejen těchto, ale i jiných spolků byla příliš velká závislost na zakladatelce, zájem o spolkové dění byl však pouze krátkodobý, neboť po sňatku se život dívek vracel do tradičního rámce péče o domácnost. Navíc publicita a informovanost o ženském hnutí byla velmi malá. Označení „spolek“ je ve skutečnosti neoficiální název, všechny tyto spolky, vznikající v 19. století byly pouhá dobrovolná sdružení. Činnost žen v těchto spolcích byla zejména vlastenecká a literární. Která se projevila ve čtrnáctideníku Lada s podtitulem Belletristický a módní časopis, mezi jehož přispěvovatele patřil například Gustav Pflieger-Moravský a František Doucha. Součástí časopisu byla rubrika Feuilleton, kde se připomínaly společenské události z celých Čech. Ryze ženskou částí časopisu byla Praktická část Lady, ve které se vyskytovali rady pro domácnost, kuchařské recepty, ale také módní list. Vzhledem k tomu, že byl časopis velmi dobře graficky propracován, byl tisk velmi nákladný. Za nedlouho ho nahradil časopis Ženské listy.

V 60. letech se rozvíjí zakládání ženských spolků, které poskytovaly možnost vzdělání. Členky se však považovali za nositelky zájmů všech pražských respektive českých žen, avšak na venkov se ženské hnutí šířilo minimálně a změna životního stylu se vůbec nedotkla žen z dělnických poměrů. Na přijímání spolkových aktivit ze strany úředníků a veřejnosti měla pozitivní dopad známá jména mezi členkami spolků, velkým přínosem bylo členství manželek důležitých politiků nebo úředníků. Členství ve spolcích mělo spíše příčinu

ve vyplnění duševní prázdnoty. Spolky se zaměřovali na oblast charitativní a vzdělávací, nikoliv emancipační, nevznášeli požadavky politického rázu, jako například získání volebního práva nebo možnost členství v politických stranách. Mezi hlavní úkoly spolků bylo zejména zajištění podpory chudým a neúplným rodinám, zřizování škol a hledání práce pro chudé ženy a dívky.

1.1.2 Spolek sv. Ludmily

Prvním založeným spolkem byl Spolek sv. Ludmily, jehož vznik se datuje rokem 1851. Jeho původním posláním byla podpora chudých vdov a vyučování chudých děvčat pletení a šití. O jeho vznik se zasloužila Marie Riegrová- Palacká, která se po sňatku s Františkem Riegrem začala věnovat veřejné práci, zejména vzděláním a vlasteneckými projekty. Nebyla zastávkyní radikální emancipace, úloha ženy byla podle ní pomocná, podpurná a měla doplňovat úlohu mužů. Dříve se většina chudých žen živila praním prádla, posluhováním nebo nošením vody, což byly fyzicky náročné a špatně placené práce. Tyto práce nebyly stálým zaměstnáním, ale pouze nárazově prokládané bídou. Situace ovlivnila i potomky, kteří si na ni zvykli a po ukončení školní docházky nejevili snahu hledat stálé zaměstnání. Členové spolku se dělili na *přispívající*, což byly ženy, které platily roční příspěvek v penězích nebo v naturáliích, ženy, platící příspěvek nejméně 4 zlaté a měly hlas ve valné hromadě, patřili do skupiny *řádné*. Muži, kteří platili stálý roční příspěvek, se označovali za *podporovatele* a mezi *účinkující* patřili ženy, které místo placení pracovali podle potřeby spolku, měli hlas ve valné hromadě a právo členství ve výboru. Podle návrhu zakladatelky vznikl jakožto součást spolku průmyslový odbor, který zajišťuje práci od obce a zprostředkovává ji pomocí chudých žen, kterým za vykonanou práci platí. Výtěžek u prodaných výrobků je určen pro podporu vdov.

1.1.3 Americký klub dam

„Výraznou roli při rozvoji ženských vzdělávacích institucí měly v letech 1862 – 1863 přednášky Vojty Náprstka, na kterých hovořil o moderních strojích v domácnosti a o ženské otázce.“¹

Zásluhou Vojty Náprstka a Karoliny Světlé vznikl 15. 1. 1865 vzdělávací, dobročinný a vlastenecký ženský spolek nazvaný Americký klub dam, scházející se v domě U Halánků.

¹ BAHENSKÁ, M., *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Praha 5, Nakladatelství Libri, 2005, s. 36, ISBN 80-7277-241-4

Spolek, respektive volné sdružení, měl široký okruh činností a získal si velkou popularitu. Jeho hlavním cílem bylo vyplnit volný čas členek vzděláváním a dobročinnou prací, která měla širší rozpětí, spolek poskytoval jednorázové pomoci institucím pečujícím o chudé a nemocné, nikoliv konkrétním osobám jako Spolek sv. Ludmily. Činnosti klubu byly zejména vzdělávání, zábava a sociální a kulturní práce, která zahrnovala péči o děti, péči o nemocné a připomínání kulturních výročí a osobností. Pro získání finančních prostředků členky pořádaly různé sbírky, loterie a hudební akademii. Mezi členky spolku mohly být přijaté pouze dívky, které byly starší 16 let a byly doporučeny stávající členkou, což vypovídá o jistém elitním charakteru spolku. Členky Amerického klubu dam neplatili na rozdíl od členek Spolku sv. Ludmily žádné příspěvky.

Přínosem klubu byly plány na založení Ženského výrobního spolku českého, který vznikl v roce 1871 a vybudování pomníku spisovatelky Boženy Němcové. Členkami klubu byly známé osobnosti jako Marie Neffová, Věnceslava Lužická-Srbová a spisovatelky Eliška Krásnohorská a Teréza Nováková. Vzhledem k tomu, že ve spolku chyběla vedoucí funkce, panoval mezi členkami spolku přátelský vztah, na čemž má velký podíl protektor spolku Vojta Náprstek. Náprstek byl označován za zastávce ženských práv, neboť ženy považoval za rovnocenné partnery a zdůrazňoval právo obou pohlaví na stejné vzdělání, a propagátorem technických novinek. Věřil, že technické vynálezy usnadní práci v domácnosti a poskytnou ženám volný čas pro duševní růst. Pořádal proto přednášky, které byly určeny pouze pro ženy, muži se jich mohli účastnit pouze jako přednášející, přednášky se konaly v neděli dopoledne, témata přednášek vybíral s ohledem na ženské zájmy a potřeby, ale byly jím i oblasti jako astronomie, přírodní vědy, historie, literatura, lékařství, ekonomie, jazykověda nebo technika, čímž se Náprstek snažil o komplexní rozšíření duševního obzoru žen. Účel přednášek byl nejen naučný, ale chtěl jimi poukázat na nevyužitý potenciál žen. Sérii přednášek zahájil 22. 12. 1862, kde hovořil o přístrojích, které se používají v zahraničí a šetří čas, práci a peníze, například šicí stroj. 4. ledna 1863 přednáší Jan Frič o kuchyňském náradí. Mezi nejpopulárnější řečníky patřil Josef Durdík, Karel Tieftrunk, Sofie Podlipská a již Zmiňovaný Vojta Náprstek, dále zde vystupovali osobnosti jako Julius Zeyer, Josef Václav Sládek, Tomáš Garrigue Masaryk nebo Jaroslav Vrchlický.

Vojta Náprstek nebyl zastáncem radikálního feminismu, ale snažil se prosadit ukončení jednostranné dívčí výchovy a podporoval rozvoj dívčích škol, neboť byl přesvědčen, že každá žena by měla mít možnost samostatné existence, pokud se neprovdá. 18. ledna 1863 přednáší Náprstek o ženském vzdělání a zaměstnání. Za ženská zaměstnání považoval taková, která jsou blízka roli manželky a matky, to znamená: ošetrovatelky, pečovatelky a učitelky. O

přednášky byl velký zájem, zejména u žen, přednášek se zúčastňovalo v průměru 1000 posluchačů. Kromě přednášek organizoval Náprstek naučné vycházky a výlety po památných lokalitách Prahy s kvalifikovaným průvodcem, kterým býval profesor dějepisu Emanuel Tonner, dále se členkami navštěvoval knihovny a obrazárny. Od poloviny 70. let převažovaly návštěvy drobných výstav, jako například ženské ruční práce, umělecko-průmyslová výstava krajek, obuvnická výstava a výstava novin a časopisů, a pražských průmyslových podniků. Ve druhé polovině 80. let klesá počet přednášek, neboť se zvyšuje možnost žen využívat ke vzdělání i jiné zdroje a také stoupají nároky na práci v muzeu. Americký klub dam svou činnost oficiálně ukončil 3. 3. 1948, neboť komunistické ředitelství muzea si nepřálo, aby se členky v jeho místnostech scházeli.

1.1.4 Ženský výrobní spolek pražský

V roce 1871 založila Karolina Světlá Ženský výrobní spolek pražský a při něm školu, na jejímž vzniku má zásluhu také Věnceslava Lužická-Srbová, zaměřující se na výuku praktických předmětů. Cílem spolku bylo zlepšení možností dívčího vzdělání, pomoci při hledání práce, rozšířit ženskou výrobu a zajistit odbyt prací. V prvním roce existence měl spolek více jak 1000 členů, ve druhém roce téměř 1700 členů a po deseti letech téměř 2300 členů. Členové spolku se dělili na několik skupin a to *zakládající*, což byly ženy, které první rok členství platily 10 zlatých a v dalších letech již jen 5 zlatých, dále ženy, které platily 1 zlatý ročně, byly označovány za *přispívající* a poslední skupinou byly *podporovatelé*, tedy muži, platící 1 zlatý ročně. Spolek byl závislý na členských příspěvcích, darech a výtěžcích z koncertů, což ovšem jen stěží pokrývalo náklady na chod školy, proto vytvořil pevný systém pro výběr příspěvků tak, že v každém větším městě byly určeny sběratelky, vybírající od členů a podporovatelů příspěvky a zasílali je do Prahy. V roce 1879 byl zřízen trvalý spolkový fond, v jehož prospěch se pořádaly peněžní sbírky. Ženský výrobní spolek i škola při něm založená byly prvním projevem čistě ženské organizační práce a solidarity, byl vnímán jako vlastenecký počín.

Vyznačoval se otevřeností vůči mimopražským zájemkyním, rozšířením svého vlivu mimo Prahu a vytvořením široké sítě sběratelek. V roce 1892 se stala starostkou spolku Eliška Krásnohorská, považující za prvotní cíl ženských spolků vzdělání. Velkým úspěchem Ženského výrobního spolku českého bylo získání čestného diplomu a bronzové medaile za zásluhy. Na počátku 20. století, kdy odchází většina zakládajících členek, ztrácí spolek na

významu, je to také způsobeno rozšířením možností dívčího vzdělání. V roce 1957 spolek oficiálně zanikl.

1.2 Vznik škol

1.2.1 Budeč a Soukromý dívčí ústav

Za významnou osobnost v prosazování dívčího vzdělání považujeme pedagoga a spisovatele Karla Slavoje Amerlinga, který v roce 1842 založil školu Budeč a o rok později ji rozšířil o dívčí oddělení, jehož studentkou byla například i spisovatelka Božena Němcová. Škola měla studenty zasvětit do oblasti fyziky, chemie, truhlářství, knihkupectví, knihtisku a ocelotisku. Fungování školy nemělo však dlouhé trvání, již o šest let později byla budova prodána. Příčin neúspěchu Budče je hned několik. Karel Slavoj Amerling jakožto ředitel byl příliš velký idealista a neměl mnoho zkušeností s finančním fungováním školy. V neposlední řadě k neúspěchu přispěla příliš široká koncepce, přesto že škola působila jen krátce je Amerlingova pedagogická práce hodnocena velmi pozitivně. Velkou průkopnicí dívčího vzdělání byla také Bohuslava Rajska, která v roce 1843 otevřela soukromý dívčí ústav ve Vodičkově ulici, nejprve však musela absolvovat učitelský kurz. Ústav prosperoval a to dokonce tak, že Amerling měl zájem na sloučení tohoto ústavu s Budčí, Rajska všem byla proti, pravděpodobně z finančních důvodů Budče. Bohuslava Rajska svůj život zcela podrobila veřejné činnosti, byla mezi prvními organizátorkami dívčího vzdělání. Zdůrazňovala problém v nutnosti volby mezi manželstvím a zaměstnáním, měšťanská dívka má podle Rajske dvě varianty pokud se neprovdá, může být soukromou učitelskou nebo vychovatelkou. „Společnost ženu, která byla svobodná a na rodině nebo okolí nezávislá nemohla přijmout, neboť se očekávalo, že se bude věnovat roli manželky a matky.“²

1.2.2 Vyšší dívčí škola

První české zastupitelstvo přijalo 30. 10. 1861 návrh Josefa Wenziga na zřízení sedmitřídní školy, o dva roky později byla založena Vyšší dívčí škola, která měla charakter měšťanky a byla spravována pražskou obcí. Nakonec byla škola zřízena jako soukromý ústav o 3 vyšších třídách. V první třídě se podle Františka Tesaře mělo vyučovat zejména

² BAHENSKÁ, M., *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Praha 5, Nakladatelství Libri, 2005, s. 21, ISBN 80-7277-241-4

náboženství, čtení, psaní, věcné učení, zpěv a tělocvik a to vše po půl hodinách. Ve vyšších ročnících se počet předmětů i hodin zvyšuje o výuku cizích jazyků, zeměpisu, dějepisu, fyziky, chemie a přírodopisu. Dále se rozvrhový plán rozšiřuje o výuku ručních prací, která byla 4 až 8 hodin týdně a zaujímaly větší prostor než hodiny ručních prací. Cílem Vyšší dívčí školy nebyla příprava k povolání, ale vzdělávání ženy pro potřeby rodiny, tedy například schopnost vychovávat děti, naučit dívky být dobrou hospodyní a ušlechtilou společnicí manžela.

Hlavní náplní je výchova dívek k mateřství, ženy jsou vnímány jako bytosti ztělesňující lísku, snášenlivost a obětavost. Cílem je vzbudit v dívkách smysl pro rodinný život a vést je k ušlechtilosti a laskavosti. Dále bylo cílem dívky vlastenecky vzdělávat, vlastenectví bylo jako samostatný předmět, který zahrnoval české dějiny, zpěv svatováclavské hymny a národní vyšívání. Škola, aby si udržela finanční a morální podporu radních, rezignovala na aktuální otázky ženského hnutí, zejména na odbornou kvalifikaci žen. Neměla pro emancipační proces tak zásadní význam jako dívčí gymnázium Minerva. Vzhledem k tomu, že dívky díky svému zázemí nebyly nuceny hledat placená povolání, se zájem o školu do 90. let výrazně zmenšil.

Oproti dosavadním ústavům měla Vyšší dívčí škola následující odlišnosti: přestávky mezi jednotlivými hodinami, zavedení tělesné výchovy a mírný a odstupňovaný kázeňský řád. Byla první školním zařízením, které si získalo vážnost a uznání v očích veřejnosti, neboť vychovávalo novou generaci žen. Velkým přínosem bylo, že výuka probíhala v českém jazyce. Studium na Vyšší dívčí škole bylo oproti měšťanským školám nákladnější a bylo určené vyvoleným, neboť školné na této škole bylo stanoveno na 2 až 4 zlatky měsíčně. Navštěvování Vyšší dívčí školy bylo ve středních měšťanských a úřednických vrstvách módou. Ředitelem byl v letech 1863 - 1896 dr. Vilém Gabler, kterého po odchodu vystřídal Bedřich Frída. Gabler aplikoval do Vyšší dívčí školy poznatky ze zahraničí, např. instituci třídních učitelek, které měly být ve třídě během veškerého vyučování, měly vyučovat ruční práce a cizí jazyk. Vyžadovala se od ní především znalost češtiny, schopnost udržení kázně, vedení žaček a v neposlední řadě také trpělivost. Největším problémem ovšem bylo najít takovou osobu, která by měla všechny schopnosti. Významnou roli při výběru třídních učitelek a jiných učitelských sil měla Marie Riegrová-Palacká, která si vedla záznamy z návštěv při vyučovacích hodinách a při přijímacích pohovorech.

Do 1. ročníku Vyšší dívčí školy se přihlásilo 93 dívek, což byl až neočekávaný úspěch, a v dalších letech nadále počet žákyň narůstal. Žákyně byly zejména dívky z měšťanských rodin ve věku 11 – 13 let, převážně z Prahy. Žákyněmi této školy byly

například: spisovatelka Marie Gebauerová a operní pěvkyně Ema Destinová. Plán rozvrhu udává tabulka (příloha 1).

V roce 1889 se snížil počet hodin češtiny, počtů a vychovatelství, více času bylo věnováno němčině, kreslení a ručním pracím, podle Gablera toto opatření mělo přinést „zvláštní ráz ženský“.

Josef Wenzig, jakožto autor metodických knih a učebnic již v roce 1849 prosadil návrh o zřízení první české střední školy, takzvané „reálky“, prosazoval národní rovnoprávnost na středních školách, podílel se na utváření soustavy českých pražských škol a na Vyšší dívčí škole působil jako pedagogický dozorce. Po Amerlingovi a Náprstkovi je dalším mužem, který přispěl k řešení otázky dívčího vzdělávání.

1.2.3 Škola ženského výrobního spolku

Škola Ženského výrobního spolku se výrazně lišila od Vyšší dívčí školy, programově se blížila škole při Spolku sv. Ludmily, ovšem s rozdílem, že vedla k ekonomické samostatnosti neprovdaných žen všech společenských vrstev, ne jenom chudých. Školné bylo stanoveno na 1 až 3 zlaté měsíčně, dívky z prokazatelně chudých rodin byly od placení osvobozeny. Škola měla pět různě zaměřených oddělení: doplňovací vyučování, obchodní škola, průmyslová škola s obory kreslicí, rytecký a ženské práce, výuka jazyků, kde se vyučovala angličtina, němčina, francouzština a ruština, a oddělení mimořádné výuky úpravy vlasů. Jednou týdně byly pořádány bezplatné přednášky z oborů literatury, historie a umění. Směřovala k průmyslovému vychování, snažila se dívky připravit na rodinný, ale i samostatný život, poskytnout praktické dovednosti a nahradit nedostatky domácí výchovy.

Mezi hlavní směry Školy Ženského výrobního spolku lze považovat obchodní nauku a šití, v polovině 70. let byl do výuky zahrnut ošetrovatelský kurz a od 80. let byly vypisovány jednorázové krátkodobé kurzy za vyšší školné, byly jimi například výroba umělých květin nebo zhotovení vánočních dáreků. Později získala oficiální název Obchodnicko-průmyslová škola, jejíž součástí byla poptavárna ženských zaměstnání, která se programově zajímala o uplatnění svých absolventek, na rozdíl od Vyšší dívčí školy. Aby mohly získat absolventky plnou kvalifikaci, rozšířila se obchodní škola na tři ročníky. Součástí spolku byl i obchod, který zaměstnával švadleny a zabezpečoval práci budoucím žákyním, neboť jim v době studia umožňoval praktickou výuku.

O studium na Ženské průmyslové škole byl velký zájem, první rok existence se zapsalo 293 žákyň a v roce 1874 to bylo již 505 žákyň, v dalších letech počet žákyň trvale stoupal a neklesl pod 500 dívek, každý rok se zapisovalo průměrně 550 žákyň. Nejméně polovina dívek studovala bezplatně a největší zájem byl o obchodní obor a studium němčiny. Od poloviny 70. let byl dokonce počet žákyň výrazně vyšší než počet žákyň na Vyšší dívčí škole. Školu za dvacet let absolvovalo téměř 14 000 žaček, přičemž takřka 6500 ji navštěvovalo zcela bezplatně. Vyšší dívčí školu za stejné období absolvovalo pouhých 6500 dívek. Velký zájem o školu zajišťoval finanční stabilitu a škola měla prostředky na vystavění vlastní budovy. V roce 1885 byla škola rozšířena o paralelky a zavedena výuka hry na piano, neboť hra na hudební nástroj byla podmínkou k získání místa vychovatelky, a přípravný kurz ke zkouškám učitelek francouzštiny pro měšťanské školy.

V oddělení doplňovacího vyučování bylo náplní výuky vychovatelství, zpěv, počty, čeština, zeměpis, domácí hospodářství a krasopis, na obchodní škole se vyučoval český jazyk, počty, knihkupectví, kupecký sloh, zeměpis, nauka o zboží a nauka o obchodních zákonech. Na kreslicím oboru bylo obsahem vyučování hlavně kreslení, rýsování a měřičství a v oddělení ženských prací se dívky zdokonalovaly v pletení, háčkování, vyšívání a nauce o střízích. Způsob ocenění práce žen a mužů byl však nerovnoměrný, proto dívky raději po absolvování školy vstoupily do svazku manželského, ač často nešťastně, než aby samostatně existovaly. Přesto, že byla škola úspěšná, objevili se odpůrci a kritici, kteří s ní nesouhlasili, jako například František Ladislav Rieger, který z funkce člena pražského zastupitelstva odmítal škole poskytnout finanční podporu.

V 60. letech 19. století se uplatňovaly Spolkové dívčí školy a Školy městské, které byly financovány městským zastupitelstvem. V roce 1865 byly založeny školy hospodyňské a průmyslové a to zásluhou Spolku sv. Ludmily, ovšem fungování průmyslové školy nemělo dlouhé trvání a v roce 1873 zanikla. Na počátku 70. let byla založena Obchodní průmyslová škola Ženského výrobního spolku českého, která na ni navázala. Na významu tedy nabývají školy odborné, které reagovali na požadavek zajistit neprovdaným dívkám existenci nezávislou na příbuzných. V tomto období výrazně stoupl počet škol a to i dívčích a rostl počet žákyň. Například situace na Staroměstské české dívčí škole je znázorněna v příloze 2.

Rovnoprávnost češtiny a němčiny ve školách byla zajištěna až v roce 1864 schválením českého zemského sněmu. O dva roky později roku 1866 byl schválen zákon o Rovnoprávnosti jazykové na školách. Vrcholné období emancipace škol od církve nastává

v letech 1868 a 1869, je přijat Hasnerův zákon o pravidlech vyučování na školách obecných. Tento zákon zavedl jako povinné předměty kreslení a tělocvik, rozšířil povinnou školní docházku z 6 na 8 let a dohled nad školami předal místním, okresním a zemským školním radám. Zemská školní rada pro Království české se 30. 6. 1869 ujímá své funkce a stává se dohlížecím úřadem pro obecné i střední školství, mění se označení škol, hlavní školy jsou nyní nazývány jako „měšťanky“ a farní školy jako „obecné“. Na dívčích školách a v nižších třídách chlapeckých škol smí vyučovat ženy, které dříve směli být jen soukromými učitelkami a na soukromých dívčích školách vyučovat jen ruční práce, k čemuž byla nutná zkouška u vrchního dozorce.

1.2.4 Ženská průmyslová škola

V lednu 1865 přijala valná hromada návrh Spolku sv. Ludmily o zřízení Ženské průmyslové školy a 8. 5. 1865 byla zahájena výuka. Prioritou školy bylo zajistit žákyním práci. Studium bylo určeno pro dívky vycházejících z farních škol a to z nejhudší třídy, kterým by finanční situace rodiny nedovolila nic jiného než práci služek, posluhovaček a praden. Nejmladší děvčata ve věku 12 let byla přijata nejprve do roční přípravy, kde bylo hlavní náplní výuka základů šití, kreslení a krasopis živnostních písemností. Přípravka neboli nižší škola navázala na výuku náboženství a pletení pro chudé dívky, kterou spolek organizoval od roku 1864. Na přípravku navazovala průmyslová škola, která měla několik oborů: krejčovství, knihvedení, živnostenské účetnictví, počítání, grafické práce (kaligrafie, kreslení), malba na sklo a porcelán, knihařství, slaměnkářství a prýmkařství. Škola nebyla zaměřena na výuku obecně vzdělávacích předmětů a cizích jazyků, ty se vyučovaly pouze v přípravce, ale jednoznačně na výcvik v odborných předmětech.

O studium na Ženské průmyslové škole byl velký zájem, v roce 1866 bylo do přípravy přijato 110 žákyň, o rok později již 127 žákyň a další rok 130 žákyň. Školné, na rozdíl od Vyšší dívčí školy, se neplatí, naopak dívky dostávaly plat a měly naději získat zaměstnání. Po nastoupení do zaměstnání mohly dívky na vlastní kůži poznat nerovnoprávnost s mužskými zaměstnanci, která se projevovala na výši mzdy. Dívky například dostávaly plat až po 2 až 4 měsících s vysvětlením, že se musí nejprve zaučit. Nejsnáze našli práci ty dívky, které se zapsaly do šicího oboru. Marie Riegrová-Palacká stanovila přesná pravidla pro udílení podpor chudým, razila zásadu prevence před chudobou a místo finančních podpor rozdávala základní potraviny. Spolu se členkami spolku obcházela domy a předávali potraviny, topivo a ošacení a poučovaly matky o správné výchově dětí.

Marie Riegrová-Palacká byla označována za sběratelku spolku, neboť právě od ní pocházeli prosby vlasteneckých domácností o příspěvky pro chudé a pro spolkovou školu, která musela být v důsledku složitosti zaměstnání dívek a nízkého objemu nabízených míst, zrušena.

1.2.5 Dívčí gymnázium Minerva

V roce 1890 založila Eliška Krásnohorská spolek Minerva za účelem spravování a financování dívčího gymnázia. Velkého spojence měla zakladatelka v pražské obci, která gymnázium podporovala a umožnila mu účast na Zemské jubilejní výstavě. Dokonce určila dva členy sboru, Vojtu Náprstka a Josefa Šauera z Augenburku, pro pomoc při hledání vhodných místností pro nově zřizovanou školu. Pro vznik dívčího gymnázia Minerva sepsala Krásnohorská petici, ve které měla základní požadavek: „Vědeckého vzdělání k vyšším úřadům učitelským i k povolání lékařskému dopřává ženám již každý osvícený stát (...) chováme vroucí přání, aby v Praze vzniklo ženské gymnasium.“³ Gymnázium bylo otevřeno v září téhož roku a do prvního ročníku se zapsalo 51 žákyně. Součástí gymnázia byla dvouletá příprava, která sloužila pro doplnění učiva obecných škol, a následovaly 4 třídy gymnázia. V těchto šesti ročnících byla probrána látka, která odpovídala osmiletému chlapeckému gymnáziu.

Teprve po pěti letech existence gymnázia mohly proběhnout první maturity, kterých se zúčastnilo 18 studentek, neboť dříve nemělo gymnázium, jakožto soukromá škola, právo na maturitní zkoušku. Maturitní zkouška se skládala ze třech částí, v prvním kole skládaly dívky písemné zkoušky z latiny, řečtiny, češtiny němčiny a matematiky, další kolo bylo kolem předběžných zkoušek z náboženství, přírodopisu a filosofické propedeutiky a v posledním kole byla ústní zkouška z ostatních předmětů. Od roku 1896 získaly dívky přístup na univerzitu, ale pouze jako hospitantky, tedy přednášek se mohly zúčastňovat jen se souhlasem vyučujícího. Další rok už studentky získaly přístup na filosofickou fakultu a v roce 1900 jim bylo povoleno řádné studium medicíny. V roce 1901 bylo vydáno první maturitní vysvědčení, opravňující studentky k návštěvě univerzity.

³ BAHENSKÁ, M., *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Praha 5, Nakladatelství Libri, 2005, s. 131, ISBN 80-7277-241-4

1.2.6 Dívčí penzionát

Dalším vzdělávacím ústavem byly od roku 1898 dívčí penzionát, což nebyla přímo škola v pravém slova smyslu. Náplní tohoto ústavu bylo zejména poskytovat ubytování mimopražským dívkám ze zámožných rodin, ale dále i výuka německého jazyka, tance, společenského chování, hry na klavír apod.

Studium, které bylo nabízeno dívkám, je tedy následující. Po opuštění obecné školy mohla dívka pokračovat na průmyslové škole Spolku sv. Ludmily, nebo na měšťanské škole, popřípadě škole Ženského výrobního spolku českého, která poskytovala odborné vzdělání s možností uplatnění v praxi, později přejmenované na městskou průmyslovou školu. V případě, že měla dívka zájem působit, jako učitelka mohla navštěvovat učitelský ústav.

V 19. století byl sňatek vnímán za hlavní životní cíl, dívky byly v rodinách vedeny pouze k péči o domácnost, tudíž jakožto neprovdané měli velmi malou šanci najít zaměstnání, neboť jim chyběla kvalifikace. „Pokud se dívka neprovdala, byla pro rodinu přítěží, neboť bez vzdělání a zaměstnání nemohla nijak přispět ke zvýšení rodinných příjmů. Pomoc v domácnosti se nepočítala, neboť nebyla vyčíslitelná penězi.“⁴ Naopak práce dívek vykonávaná za mzdu byla u středních měšťanských vrstev považována za neodpovídající svému postavení. Můžeme tak mluvit o začarovaném kruhu, od dívky se očekávalo, že přinese do manželství věno, u rodin s větším počtem dětí bylo právě věno překážkou sňatku. Při uzavírání manželství byla u dívek podstatná výše věna a společenské postavení rodiny, z které pochází. Od muže se očekával stabilní příjem, neboť muž mohl pomýšlet na založení rodiny pouze v případě, až bude hmotně zajištěn. Mladých ženichů tedy ubývalo a po sňatku starších mužů docházelo k ovdovění ženy, která byla často mladší. A pokud se stalo, že ji manžel zanechal bez prostředků, čekal ji téměř stejný osud jako u neprovdané dívky, často hanlivě nazývané „staré panny“. Vdovy hledaly útočiště u příbuzných, často u rodičů nebo bratra, kde vykonávaly práce vychovatelek nebo služebných. Představitelky ženského hnutí se snažily zabránit tomuto problému a žádaly o možnost vzdělání dívek, aby v neprovdané a ovdovělé ženy se v případě potřeby o sebe dokázaly postarat a nebyly tak závislé na solidaritě rodiny.

⁴ BAHENSKÁ, M., *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, Praha 5, Nakladatelství Libri, 2005, s. 20, ISBN 80-7277-241-4

1.3 Konec Metternichova absolutismu

Výrazným zlomem v dějinách byl rok 1848, 13. března 1848 došlo k ozbrojeným srážkám lidu s vojskem, neboť lid se bouřil proti Metternichovskému absolutismu, který spočíval v udržení feudálního absolutismu na základě zásad Svaté Aliance proti hnutí za občanská a národní práva. Mezi prostředky, kterými se snažil dosáhnout svého cíle, byla zejména nově organizovaná policie, cenzura a armáda. Revoluční nálada donutila rakouského císaře Ferdinanda I., aby kancléře Metternicha propustil.

„Signatáři Svaté aliance vystupovali proti revolučním demokratickým a národně osvobozeneckým hnutím v Evropě 20. a 30. let 19. století formou diplomatických a vojenských intervencí. Od roku 1822 se začala Svatá aliance rozpadat na liberální blok konstitučních monarchií a konzervativní blok absolutistických monarchií. Tím byla znemožněna účinná obrana Svaté aliance vůči sílícímu demokratickému hnutí. Revoluce v roce 1848 vedla k jejímu zániku.“⁵

Očekávalo se zlepšení podmínek pro rozvoj národního života v oblasti kulturní i politické. Na příkaz Ferdinanda I. se 30. 3. 1848 zřizují trojtřídní hlavní školy s českým vyučovacím jazykem a usiluje se o zřízení českých dívčích škol. 6. 10. 1848 byla zahájena výuka a ředitelem dívčí školy byl již zmiňovaný Karel Slavoj Amerling. Orientace dívčích škol byla zejména na ruční práce a oproti chlapecké škole měly menší počet vyučovacích hodin. Náplň výuky na dívčích školách udává tabulka v příloze 3.

Na dívčí škole se na rozdíl od hlavní školy chyběly předměty jako mluvnice, písemnictví, čtení latiny a diktando, kreslení, stereometrie, mechanika a krásné čtení.

V Rakousku byl roku 1848 vyhlášen Nástin základních zásad pro veřejné vyučování v Rakousku, zde byla zdůrazněna povinnost státu starat se o výuku mládeže obou pohlaví, ale ve skutečnosti o vyšší vzdělání dívek nebylo nikde na veřejných ústavech postaráno.

1.4 Situace v 80. letech

V 80. letech se srovnává rozdíl mezi počtem chlapců a dívek navštěvující pražské české školy a to následovně:

⁵ *Seznam : Encyklopedie* [online]. 1996 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/99157-svata-aliance>>.

Tabulka 1 : Počet chlapců a dívek na pražských českých školách

Období	Rozdíl mezi chlapci a dívkami
1863 – 64	1564
1870 – 71	1329
1877 – 78	527
1879 – 80	419

Zdroj: Bahenská M., Počátky emancipace žen v Čechách, vlastní zpracování

V této době platila zásada, že finančně zajištěná dívka díky majetku rodičů nemá zapotřebí pracovat a tedy ubírat práci nebo místo jiným potřebnějším. Od těchto zajištěných dívek se očekávalo umění vykonávat domácí práce, konverzovat v cizím jazyce, hrát na hudební nástroj, zpívat, tančit a kreslit, tímto směrem se i ubírala výuka. Toto období je obdobím rozšiřující možnosti dívčího vzdělání a vzniká nový typ odborných škol, takzvané *hospodyňské školy*. Do roku 1871, kdy vznikla Obchodnicko-průmyslová škola Ženského výrobního spolku českého, byl jedinou odbornou školou Ústav pro vzdělávání učitelek.

V tomto období se spolky orientují do čtyř proudů. Prvním proudem je dobročinnost, které mají nejhlubší kořeny. Nejstarším spolkem je Spolek sv. Ludmily. Dále existovaly spolky zaměřené na obecné vzdělávání, za jehož účelem zakládaly a financovaly školy, příkladem tohoto typu spolku je Spolek Minerva. Největší zájem ovšem bylo o spolky vedoucí k průmyslovému chování, za tímto účelem byla založena Obchodnicko-průmyslová škola Ženského výrobního spolku českého a jiné školy, věnující se výuce ručních prací, největší úspěch měla výuka vyšívání, která byla spojena s národním cítěním. Posledním typem škol byly ty, které vyučovaly domácí a hospodářské práce, které byly považovány za důležitý předmět praktického vzdělání. Přetrvává názor, že úlohou ženy je vedení domácnosti v národním duchu a ideálem je žena jako hospodyně, vlastenka a vychovatelka.

V roce 1883 byla vydána novela ke školskému zákonu a školní docházka byla snížena na 6 let, bylo povinné polodenní vyučování na venkově a z dívčích škol byla z povinných předmětů odstraněna nauka o domácím hospodářství a tělocvik. Zákon zavedl přípravky pro odborné školy a učitelské ústavy. Dívky ve věku 12 – 13 let, pro které dříve školní docházka končila po opuštění obecných (dříve farních) škol, nyní mohly navštěvovat soukromé ústavy a zahraniční penzionáty. O rok později v roce 1884 byla díky podpoře Marie Riegrové-Palacké založena Pokračovací škola pro dívky, která měla denní a večerní oddělení. V denním oddělení se vyučovaly ruční práce a ve večerních si mohly dívky doplnit obecné vědomosti

z měšťanských škol. O několik let později (roku 1892) se denní a večerní školní oddělení sloučila a vznikla Městská průmyslová pokračovací škola, jejíž výuka byla rozšířena o psaní na stroji a těsnopis a umožňovala absolventkám věnovat se samostatné živnosti ve vystudovaném oboru. Později získala oficiální název Městská dívčí průmyslová škola.

2 Vzdělávací systémy

2.1 Preprimární vzdělávání (předškolní výchova)

Preprimární vzdělávání je realizované v mateřských školách, jde o úroveň, která je vymezena jako *vedení dětí raného věku do prostředí školního typu*.

„Preprimární vzdělávání v mateřských školách ze strany pedagogické vědy i vzdělávací politiky bylo až donedávna nedostatečně docenováno a to nejen u nás, ale i v zahraničí. Převládá mínění, že opravdové vzdělávání dětské populace začíná až při zahájení povinné školní docházky a vše, co se odehrává předtím je jen hraní s dětmi. Předškolní výchova vždy byla a nadále je nepovinná a učitelky ve většině zemí nemají vysokoškolské vzdělání.“⁶

V současné době se však situace výrazně mění a to tak, že se začínají vytvářet programy, které připravují děti na školní vzdělávání, neboť se prokázalo, že předškolní výchova má příznivý účinek pro další rozvoj dětí. Oblast předškolní výchovy je vzhledem k mezinárodnímu srovnání poměrně rozmanitá, proto je nutné vysvětlit: „Jakými způsoby různé země Evropy světa realizují předškolní výchovu pomocí určitých vzdělávacích institucí, jaké cíle a obsahy předepisují tyto země pro předškolní výchovu a jaké trendy charakterizují současný stav a vývoj předškolní výchovy ve světě a jaká je ve srovnání s tím situace v České republice.“⁷

2.1.1 Instituce

„První mateřské školy zakládal německý pedagog Friedrich Fröbel v letech 1840 – 1850, nazýval je Kindergarten, což v překladu znamená dětská zahrádka, dnes tento název oficiálním termínem pro instituci předškolní výchovy. Fröbel je označován za průkopníka vzdělávání učitelek pro předškolní výchovu.“⁸

Zdůrazňoval význam hry pro rozvíjení tělesných a poznávacích schopností dětí, čímž ovlivnil předškolní výchovu ve světě i u nás. Instituce předškolního vzdělávání se odlišují vztahem k primárnímu vzdělávání.

„Mateřské školy jsou většinou samostatnými institucemi, v Dánsku jsou ovšem připojeny ke školám a v Nizozemí a Irsku jsou obsahově sjednoceny s primárním

⁶ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 51, ISBN 80-7178-290-4

⁷ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 52, ISBN 80-7178-290-4

⁸ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 52, ISBN 80-7178-290-4

vzděláváním. Primární vzdělávání je určeno pro děti ve věku od 3 let do věku zahájení školní docházky, tj. 6-7 let.“⁹ Existují však i výjimky a to jsou státy jako například Francie a Belgie, kde je předškolní výchova stanovena od 2 let věku dítěte a naopak v Polsku a Finsku začíná primární vzdělávání v 7 letech.

S výjimečnou organizací preprimární výchovy se můžeme setkat v Nizozemí, kde do roku 1985 byly mateřské školy určeny pro děti ve věku 4-6 let a byly oddělené od primárních škol. „Po roce 1985, kdy vstoupil v platnost nový zákon o primárních školách, byla předškolní výchova integrována do primárních škol nového typu pro děti ve věku 4-12 let.“¹⁰ Zde je uplatňován názor, že tímto spojeným uspořádáním je nepřetržitý rozvoj dětí zajišťován kvalitněji, než při oddělené preprimární výchově. „Největší rozdíly mezi zeměmi jsou v tom, jaká část dětské populace prochází zařízením pro předškolní výchovu, tento podíl je označován jako míra účasti v předškolním vzdělávání.“¹¹

„Míra účasti v preprimárním vzdělávání je podíl dětí pro každou jednoletou věkovou skupinu (v rozsahu 3 – 6 let), které jsou začleněny do institucionálního preprimárního vzdělávání, z celkového počtu dětí dané věkové skupiny. Indikátor je vyjádřen v procentech.“¹²

Tabulka 2 : Podíl dětské populace zúčastněné v preprimárním vzdělávání

Země	Věk dětí			
	3	4	5	6
Belgie	98	100	98	5
Německo	47	71	79	43
Rakousko	30	71	90	38
Portugalsko	40	56	65	7
Švédsko	51	58	63	86
Finsko	27	29	35	57
Maďarsko	66	87	96	60
Česká republika	63	75	93	29

Zdroj: *Education at a Glance: OECD Indicators 1997, 1997*

⁹ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 53, ISBN 80-7178-290-4

¹⁰ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 53, ISBN 80-7178-290-4

¹¹ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 53, ISBN 80-7178-290-4

¹² *Education at a Glance: OECD Indicators 1997, 1997*, s. 146

Jak vyplývá z tabulky, Česká republika je zemí s vysokou účastí dětské populace v preprimárním vzdělávání. „Míra účasti se postupně zvyšuje, v roce 1994 byla míra účasti 5letých 88,4% populace, kdežto v roce 1995 již 93%.“¹³ Data uvedeného indikátoru ovšem nepřesně vystihují podíl dětí v preprimárním vzdělávání, neboť děti mohou navštěvovat různá předškolní zařízení v průběhu doby, která může být odlišná.

Nicméně vzhledem k tomu, že ne všechny děti, které spadají do preprimární výchovy navštěvují mateřskou školu po celou dobu tomu určenou, existují rozdíly v délce trvání předškolního vzdělávání. „Průměrná délka trvání preprimárního vzdělávání je vypočtena jako setina součtu čistých měr účasti za všechny jednoleté věkové skupiny. Jinými slovy se součet podílů všech zapsaných dětí pro jednotlivé roky věku a součet se vydělí 100.“¹⁴

Tabulka 3 : Průměrná délka preprimárního vzdělávání v počtu let

Země	Délka preprimárního vzdělávání (roky)
Řecko	1,2
Finsko	1,5
Portugalsko	1,7
Německo	2,4
Česká republika	2,7
Maďarsko	3,2
Belgie	3,4
Francie	3,4

Zdroj: Education at a Glance: OECD Indicators 1997, 1997

Z tabulky je patrné, že průměrná délka trvání preprimárního vzdělávání je 2,7 roku. V porovnání s extrémními státy jako jsou Řecko a Finsko nebo Belgie a Francie se Česká republika se svou hodnotou nachází poměrně uprostřed, ale přesto se přibližuje zemím s delším preprimárním vzděláváním. V Belgii a Francii je ovšem extrémní délka preprimárního vzdělávání ovlivněna tím, že je v těchto státech preprimární vzdělávání určeno dětem od 2 let.

¹³ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 55, ISBN 80-7178-290-4

¹⁴ *Pohled na školství v ukazatelích OECD*, 1996, s. 134

2.1.2 Modely preprimárního vzdělávání

Cílem preprimárního vzdělávání je připravit dítě pro následný život, adaptaci ve společnosti a vybavit ho poznatky a dovednostmi pro jeho další rozvoj a vzdělávání. „Rozdíly v naplňování tohoto cíle spočívají v tom, do jaké míry se s té které zemi chápe tento obecný cíl za prostředek, pomocí kterého se do rozvoje dítěte zavádí řízené vzdělávání se stanovenými vzdělávacími obsahy.“¹⁵ Zásadní rozdíl je vystižen takto (viz *Pre-school and Primary Education in the European Union*, 1994): V některých zemích (Německo, Nizozemí, Dánsko) je prvotní poslání předškolní výchovy chápáno jako doplněk rodinné výchovy. Předškolní výchova je tedy realizována jako socializační opatření. V zemích, jako je Belgie, Francie, Itálie, Španělsko je cílem předškolní výchovy seznamovat děti se „světem školy“, proto se do předškolní výuky začleňuje učení dovednostem zakládajícím elementární gramotnost, tím je myšleno výuka čtení a aritmetika.

„Avšak toto jsou spíše dva póly odlišností, které se postupně budou zřejmě sblížovat, neboť současná tendence spočívá téměř všude v Evropě ve snaze hledat rovnováhu mezi těmito dvěma funkcemi: socializace a učení dovednostem.“¹⁶

Používané modely:

Školský model, ve kterém jsou děti zařazeny do tříd podle věkových kategorií. Organizace je stejná jako v primárním vzdělávání. Tento model je uplatňován například ve Francii, Španělsku, Řecku, Spojeném království, Maďarsku, Polsku, na Slovensku a také v České republice.

Rodinný model je založen na tom, že ve třídách jsou zařazeny děti různého věku, což je podobné jako ve skutečných rodinách, kdy nejsou sourozenci stejně staří. Tento model je používán například ve Finsku, Švédsku, Dánsku a Německu.

Další možností je užívání obou modelů podle toho, pro který se rodiče nebo zřizovatelé preprimárního zařízení rozhodnou. Oba modely jsou uplatňovány v Belgii, Itálii, Nizozemsku a Portugalsku.

Nelze říci, který z dvou modelů je lepší nebo který poskytuje dítěti kvalitnější výchovu i když se o kladech a záporech teoreticky diskutuje. Já osobně jsem toho názoru, že vzhledem k tomu že školský model nabízí dítěti okolí stejného věkové kategorie, což souvisí i se společnými zájmy, a pokud se vrstevníci přibližně stejně rozvíjí, je pro jedince snazší se rozvíjet, neboť mu k tomu okolí napomáhá. Ke kvalitě rodinného modelu jsem však

¹⁵ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 57, ISBN 80-7178-290-4

¹⁶ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 57, ISBN 80-7178-290-4

skeptická, neboť pokud je příčinou zřízení této organizace názor, že starší děti pomáhají mladším a učí je dovednostem, které již umí, jaký význam zde potom má pedagog.

2.1.3 Specifika systémů preprimárního vzdělávání

2.1.3.1 Francie

Ve Francii je předškolní výchova v mateřských školách chápána jako počáteční forma vzdělávání, na které úzce navazuje primární vzdělávání. S výchovou o předškolní děti, zejména z chudých rodin, se začalo již v roce 1840 a instituce byly nazývány „dětskými útulky“. Zákonem z roku 1886 byly zavedeny veřejné, bezplatné a na církvi nezávislé mateřské školy a byla jim vymezena jejich vzdělávací funkce. „V současné době je preprimární vzdělávání ve Francii dokonale organizováno a má téměř univerzální charakter: Mateřské školy poskytují péči dětem od 2 do 6 let. Síť mateřských škol je velmi hustá. Prakticky všechny děti starší 3 let procházejí preprimárním vzděláváním i když docházka do mateřských škol je nepovinná.“¹⁷

Specifika francouzského preprimárního vzdělávání spočívají v cílech a obsahu vzdělávání. Mateřské školy jsou součástí základního vzdělávání, které je poskytováno dětem ve věku 2-11 let. Preprimární vzdělávání odpovídá takzvanému „prvnímu učebnímu cyklu“, který je dále rozdělen do tří stupňů podle věku žáků a to na nižší stupeň, který je určen pro děti ve věku 2-4 let. Zde je hlavní náplní výuky rozvoj dovedností jazykové komunikace, smyslových a rozumových schopností dětí pomocí písní, kreseb a výtvarných činností. Dále se preprimární vzdělávání člení na střední stupeň, do kterého spadají děti ve věku 4-5 let a konečně vyšší stupeň, kde jsou děti ve věku 5-6 let a které je zaměřeno na elementární vyučování, do výuky se začleňuje čtení, psaní, počítání a provádění manuálních a uměleckých činností. Výjimečnost francouzského vzdělávání se zakládá na tom, že děti jsou v mateřské škole hodnoceny. Každé dítě má svou kartu nazvanou „školní pas“, do které pedagogové zapisují údaje o žakově pokroku během roku.

Vzhledem ke stále stoupajícímu počtu dětí z rodin imigrantů a velkým počtem zaměstnaných matek je v poslední době předškolnímu vzdělávání věnována velká pozornost. Inspektoři pravidelně monitorují mateřské školy, vyžaduje se vysokoškolské vzdělání pedagogů v mateřské škole a obce spolu s kraji zajišťují preprimárnímu vzdělávání finanční a materiální podporu.

¹⁷ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 58, ISBN 80-7178-290-4

2.1.3.2 Německo

Preprimární výchovu obstarává několik druhů institucí, mezi nejrozšířenější patří Mateřské školy, zvané Kindergarten, a Školní mateřské školy neboli Schulkindergarten.

„*Mateřská škola* je tradiční a nejběžnější typ předškolního zařízení, je určena pro děti ve věku 3-6 let. Podle zákona z roku 1990 vymezujícího péči o děti a mládež mají jednotlivé spolkové země ve své kompetenci legislativu preprimárního vzdělávání, avšak zřizování a financování mateřských škol je úkolem místních úřadů.“¹⁸ Místní úřady ovšem nemají dostatek prostředků na to, aby zřizovali dostatečný počet míst pro všechny děti, ač na umístění potomků do mateřské školy mají matky od 1. ledna 1996 zákonné právo.

Školní mateřské školy fungují v některých spolkových zemích a jsou určeny pro děti, které dosáhly školního věku, avšak na primární vzdělávání nejsou dostatečně zralé. Tyto zařízení jsou označovány v originále jako Vorklasse, Vorschulklasse nebo Förderklasse.

Obdobou Školních mateřských zařízení jsou takzvané přípravné třídy, které jsou určeny pro děti ve věku 5 let, kde je dětem poskytována zvýšená příprava na vstup do školy.

Personál v mateřských školách se skládá z pedagogických pracovníků a z opatrovatelky. Pedagogické pracovníce nejsou učitelky, ale jsou označovány za vychovatelky, nevyžaduje se od nich vysokoškolské vzdělání, na rozdíl od České republiky a jiných evropských zemí. Na středních odborných školách mohou však získat kvalifikaci „sociální pedagog“, odborná příprava trvá 3 roky, z čehož jsou 2 roky studia na škole a 1 rok praxe v předškolním zařízení.

2.1.3.3 Finsko

Jak je patrné z údajů v tabulce 3 finské děti se do preprimárního vzdělávání zapojují jen velmi zřídka. Mezi třetím a pátým rokem je podíl dětské populace mezi 27 a 35%, v období před zahájením školní docházky se podíl populace zvyšuje na 57%. Zmíněná situace je způsobena řídkým osídlením, které neumožňuje zřizovat mateřské školy ve všech obcích, a upřednostňováním rodinné výchovy předškolních dětí. „Podobně jako v České republice, instituce předškolní výchovy ve Finsku nejsou součástí formálního vzdělávacího systému a jsou v kompetenci ministerstva sociálních věcí a zdravotnictví. Odpovědnost za zabezpečování předškolní výchovy v městech a obcích mají ovšem orgány sociálních služeb. Podle zákona musí obce vytvářet možnosti k umístění dětí ve školkách a obdobných zařízeních, ale ve větších městech je poptávka větší než možnosti umístění a děti jsou

¹⁸ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 59, ISBN 80-7178-290-4

přijímány do mateřských škol podle sociálních kritérií rodin.“¹⁹ Ve Finsku se uplatňují dva druhy preprimárních institucí:

Dětská centra se podobají českým jeslím a mateřským školám. Je zde umístěna většina předškolních dětí.

Rodinná centra péče o děti je organizace založená na skutečnosti, že se matka krom svého dítěte stará ještě o ostatní děti z jiných rodin, jejichž počet by neměl přesáhnout 4 jedince. Podmínkou ke zřízení této „domácí mateřské školy“ je existence zahrady nebo jiného venkovního prostoru.

Rozdíl mezi těmito druhy preprimárních institucí spočívá v provozních záležitostech. V dětských centrech je výchova založena předepsanou osnovou, která určuje rozvíjení dětské osobnosti po tělesné, sociální, poznávací a emoční stránce. O výchovu dětí zajišťují kvalifikované učitelky a vychovatelky. Rodinná centra péče o děti naopak poskytují rodinné prostředí a pro děti příznivé klima, přesto že matky, které výchovu provádí, nejsou pedagogicky kvalifikované.

Od roku 1995 se od učitelek v mateřských školách vyžaduje vysokoškolské vzdělání, které je poskytováno na pedagogických fakultách univerzit.

2.2 Primární a základní vzdělávání

„Primární vzdělávání je charakterizováno jako počátek systematického vzdělávání, resp. povinné školní docházky. V zemích, kde je primární vzdělávání součástí základního vzdělávání, patří do této úrovně pouze jeho první stupeň. Některé země, jako například Nizozemí nebo Německo, mají na tomto stupni uzavřené primární vzdělávání s názvem *elementární škola*, jiné země, například Švédsko, Finsko a Dánsko, sem řadí pouze několik *počátečních ročníků základních škol*.“²⁰

V České republice do primárního vzdělávání spadá první stupeň (1. -5. ročník) základních a speciálních škol a dále stupeň 1 a 2 ve zvláštní a pomocné škole. V dokumentech, které vydává Ústav pro informace ve vzdělávání je používán termín primární vzdělávání, pokud se jedná o zahraničních vzdělávacích systémech, v případě, že se jedná o české školství, používá se termín základní školství, přičemž se odlišuje první a druhý stupeň.

Primární vzdělávání je uskutečňováno na počátku povinné školní docházky, často mu předchází preprimární vzdělávání, které není povinné. Počátek povinné školní docházky je

¹⁹ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 61, ISBN 80-7178-290-4

²⁰ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 67, ISBN 80-7178-290-4

stanoven ve většině zemí dětem ve věku 6 let, výjimečně 5 nebo 7. Délka trvání je v jednotlivých zemích různá, obvykle bývá 4 – 6 let. Primární vzdělávání je buď samostatnou institucí, například v Německu s názvem Grundschule (1. – 5. ročník), nebo je součástí jiné instituce.

Základní vzdělávání se skládá z primárního vzdělávání a nižšího sekundárního vzdělávání. V České republice, ale také v jiných zemích se provádí v jednotné instituci nazvané „základní škola“. Na výuku je kladen větší důraz než v předchozím primárním vzdělávání. Délka trvání bývá 8 – 9 ročníků, v některých zemích více, ale i méně. „Ve většině zemí se kryje s povinným vzděláváním a v některých zemích je základní vzdělávání částí delšího povinného vzdělávání.“²¹ Základní vzdělávání je považováno za přípravu na vyšší sekundární vzdělávání.

2.2.1 Struktury primárního a základního vzdělávání

Školské instituce se v jednotlivých zemích liší, a to ve dvou základních attributech: určení věku dětí k zahájení primárního vzdělávání a délka, resp. počet ročníků, primárního vzdělávání. Období zahajování primárního vzdělávání znázorňuje tabulka v příloze 4.

Rozdíly v určení věku dítěte k zahájení primárního vzdělávání mohou mít několik důvodů, ve Spojeném království o tomto období rozhoduje vzdělávací politika. Primární školy zde přijímají děti, které dovrší věku 5 let, ale mohou přijmout i děti mladší, pokud jsou dostatečně vyspělé. Naopak v severských zemích jako je Finsko a Švédsko je školní start zahajován v pozdějším období a to v sedmi letech věku dítěte. Příčinou mohou být klimatické podmínky. „Dlouhé zimní období a relativně kratší letní období na rozdíl od jiných částí Evropy jsou považovány tradičně za důvod, proč děti ve Finsku či Švédsku začínají docházet do školy o rok později, než je to typické ve většině zemí.“²² Zajímavostí je, že na Islandu, kde jsou klimatické podmínky daleko krutější, je povinná školní docházka stanovena již od roku 1984 od 6 let věku dítěte. Zvláštním způsobem si poradilo ministerstvo školství v Bulharsku, které vydalo v roce 1991 zákon, který ustanovuje školní start mezi 6. a 7. rokem dítěte. O tom, v kterém věku dítě do školy nastoupí, rozhodují hlavně rodiče.

Podobná situace existuje v Rumunsku, zde je nástup do školy stanoven na 7 let věku dítěte, avšak na požádání rodičů lze, aby dítě nastoupilo již o rok dříve, ovšem pokud je tělesně i duševně schopno.

²¹ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 68, ISBN 80-7178-290-4

²² Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 70, ISBN 80-7178-290-4

Tabulka 4 : Primární a povinné vzdělávání ve světě

Země	Věk	
	<i>Primární vzdělávání</i>	<i>Nižší sekundární vzdělávání</i>
Německo	6 – 9	10 – 16
Francie	6 – 10	11 – 16
Itálie	6 – 10	11 – 14
<i>Finsko</i>	<i>7 – 13</i>	<i>14 – 16</i>
Švédsko	7 – 13	14 – 16
Estonsko	7 – 13	14 – 16
Spojené království	5 – 10	11 – 16
Česká republika	6 – 10	11 – 15
Slovensko	6 – 10	11 – 15
<i>Polsko</i>	<i>7 – 10</i>	<i>11 – 15</i>

Zdroj: Dokumenty OECD a EURYDICE

Primární vzdělávání a nižší střední vzdělávání jsou ve všech vyspělých státech považovány za nezbytné, proto je školní docházka upravena legislativou a je povinná. V jednotlivých státech se však liší v některých znacích a to obsahem a délkou trvání (viz tabulka 4) V České republice má povinné vzdělávání 5 ročníků primárního vzdělávání a 4 ročníky nižšího vzdělávání, které je na předchozí navazující. Jak je z údajů v tabulce patrné, délka povinného vzdělávání je v jednotlivých zemích různá, ale většinou je stanovena do 15 – 16 let, v Itálii do 14 let. Rozdílná je i délka primárního stupně, v Polsku je stanovena na 3 roky, na Slovensku, v Německu a Dánsku na 4 roky, a naopak v severských zemích jako je Finsko, Švédsko, Dánsko nebo Estonsko na 6 let. Ač mezi délkou primárního a nižšího sekundárního vzdělávání v Polsku a ve Finsku je značný rozdíl, ve výsledku se mnoho neliší. Polské děti po primárním stupni, který má 3 ročníky, přecházejí ve věku 10 – 11 let na nižší sekundární stupeň, o rozsahu 5 ročníků, a ukončují povinné vzdělávání po 8mi ročnicích základního vzdělávání, tedy ve věku 15 let. Naproti tomu ve Finsku má primární vzdělávání 6 ročníků, následuje nižší sekundární vzdělávání, o rozsahu 3 ročníků. Finské děti tedy absolvují 9 ročníků základního vzdělávání ve věku 16 let.

2.3 Vyšší sekundární vzdělávání

Mezinárodní norma po klasifikaci vzdělávání vymezuje vyšší sekundární vzdělávání takto: „Vyšší sekundární vzdělávání je vzdělávání, které následuje po ukončení nižšího

sekundárního vzdělávání. Délka vyššího sekundárního vzdělávání se v jednotlivých zemích pohybuje od 2 do 5 let, obvyklý věk zahajování tohoto vzdělávání je 14 – 16 let. Vyšší sekundární vzdělávání má buď charakter „konečné“ fáze vzdělávání, tj. jeho absolventi přecházejí přímo do trhu práce, nebo má charakter tranzitní fáze vzdělávání, tj. připravuje absolventy pro vstup do postsekundárního nebo terciárního vzdělávání. Z hlediska obsahu se vyšší sekundární vzdělávání dělá na dva základní typy: všeobecné vzdělávání; odborné/profesní vzdělávání, včetně přípravy učňů. V českém vzdělávacím systému se do této úrovně vzdělávání zahrnuje několik typů středních škol, ale i například rekvalifikační kurzy ukončené závěrečnou zkouškou.

2.3.1 Typy vyššího sekundárního vzdělávání

Jednotlivé země mají odlišnou strukturu školství na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání, proto se zaměřím na obzvláště specifické země, jako jsou Dánsko, Francie, Německo, Maďarsko a Švédsko.

2.3.1.1 Dánsko

Žáci ve věku 7 – 16 mají povinné školní vzdělávání. Jednotná škola *Folkeskole* zahrnuje 9 ročníků povinných a 10. volitelný. Poté, co žáci dokončí 9 povinných ročníků, mohou pokračovat ve všeobecném vzdělávání, což je Gymnázium nebo HF kurzy, nebo v odborném vzdělávání, které zahrnuje základní profesní přípravu a Vyšší střední odborné školy.

Náplní dánského *gymnázia* je připravovat studenty na vysokou školu, což je shodné s údělem českých gymnázií. Rozdíl ovšem je v počtu ročníků. Zatím co v České republice mají gymnázia 4 ročníky, v Dánsku mají pouze 3.

Zejména žákům, kteří navštěvovali ve *Folkeskole* 10. ročník, je určeno studium v *HF kurzech*, které trvají 2 roky a jsou ukončeny *Vyšší přípravnou zkouškou*, která je obdobná maturitní zkoušce na gymnáziu a je podmínkou k přijetí na většinu vysokoškolských oborů.

Základní profesní příprava směřuje k získání kvalifikace v dělnických i jiných povoláních. Trvá 3 – 4 roky, z čehož dvě třetiny výuky je praktická příprava a jedna třetina je studium ve škole.

Pod *Vyšší střední odborné školy* spadají tříleté obchodní školy a technické školy, které jsou zakončeny závěrečnou zkouškou, která je jednou z podmínek pro přijetí na vysokou školu. Tyto školy mají neobvyklou strukturu studia, první ročník vyšší střední odborné školy

je téměř shodný s prvním ročníkem základní profesní přípravy. V druhém a třetím ročníku mají studenti vyšší střední odborné školy dvě třetiny povinných předmětů a jednu třetinu volitelných.

Z tohoto popisu je zřejmé, že dánský vzdělávací systém je velice pokročilý a efektivní.

2.3.1.2 Francie

Obdobně jako v jiných zemích je systém vyššího středního školství členěn na instituce pro všeobecné vzdělávání a pro odborné vzdělávání

Všeobecně vzdělávací a technologická lycea mají 3 ročníky a je ukončováno buď všeobecnou maturitou, nebo technickou maturitou, které jsou nutné pro studium na vysoké škole. Lyceum mimo jiné umožňuje získat technický certifikát, který však není obdobou maturitní zkoušky.

Profesní lycea jsou dvojího typu: Dvouletá, která se skládají ze studia ve škole a z praktické výuky, vedou k získání profesní kvalifikace, nebo čtyřletá, která jsou zakončena profesní maturitní zkouškou.

Alternativní učňovská příprava trvá zpravidla 2 roky a zakončením je získání výučního listu. „Příprava je realizována v podnicích na základě kontraktů o získání kvalifikace pro mladé lidi, kteří jsou nezaměstnaní, nebo z různých důvodů nejsou začleněni vzdělávacích institucí.“²³

2.3.1.3 Německo (Bavorsko)

Zaměříme-li se na největší spolkovou zemi Německa, tedy Bavorsko, můžeme konstatovat, že zatímco ve většině zemí je tendence členit vzdělávání v co možná nejvyšším věku, v Německu je tomu naopak. Německé děti se již ve věku 10 – 11 let musí rozhodnout, zda budou navštěvovat *hlavní školu, reálku* nebo *gymnázium*.

Hlavní škola (Hauptschule) obsahuje 5 ročníků a poskytuje všeobecné vzdělávání se zaměřením na odbornou přípravu pro manuální profese. V Německu mají mladí lidé povinnost se vzdělávat až do 18 let, i když školní docházku ukončili absolvováním Hlavní školy.

Reálky (Realschule) jsou školy se zaměřením na všeobecnou přípravu pro další odborné vzdělávání. Má 4 ročníky a zakončují ji žáci ve věku 16 let. Po absolvování reálky studenti mohou pokračovat na některé z *odborných škol (Berufsschule)* nebo na *Vyšší odborné škole*

²³ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 117, ISBN 80-7178-290-4

(*Fachoberschule*), která je obdobou české střední odborné školy. Systém odborné školy je takzvaně duální, což znamená, že studenti tráví pouze 1 – 2 dny studiem ve škole a 3 – 4 dny praktickou přípravou pro zaměstnání.

Nejnáročnější školou je *Gymnázium*, které je stejně jako u nás výběrovou školou s devíti ročníky, jehož posláním je zejména připravit studenty na studium na vysoké škole. Zakončením je maturitní zkouška, která je podmínkou pro přijetí studenta na vysokou školu.

2.3.1.4 Maďarsko

Na maďarský vzdělávací systém se zaměřím zejména proto, že má větší produktivnost než český.

Maďarské *gymnázium* se velmi podobá českému, ovšem až na několik výjimek. V Maďarsku existují základní čtyřletá, osmiletá, ale i šestiletá gymnázia. „Podle legislativy z roku 1996 musí všichni studenti na konci 10. roku vzdělávání skládat standardizovanou zkoušku. Z této zkoušky je získáván certifikát opravňující studenty buď k dalšímu studiu nebo k přechodu na trh práce.“²⁴ Zakončením gymnázia je jako ve většině zemí maturitní zkouška, která je ovšem výjimečná. Studenti si mohou určit, v jaké úrovni mohou maturitní zkoušku skládat, mají na výběr ze dvou možností buď na běžné úrovni, nebo na vyšší. Pokud složí maturitní zkoušku na vyšší úrovni, jsou ke studiu na vysoké škole přijati automaticky.

Od roku 1996 mají *Střední odborné školy* 4 ročníky, které připravují studenty pro budoucí povolání. Studium je zakončeno maturitní zkouškou, která je srovnatelná s maturitní zkouškou, kterou skládají studenti na gymnáziích.

Obdobou českých středních odborných učilišť jsou *Školy profesní přípravy*, které mají 3 ročníky a připravují učně na budoucí dělnická povolání. Výuka je teoretická, tedy studium ve škole, a praktická.

2.3.1.5 Švédsko

Vyšší sekundární vzdělávání ve Švédsku je specifické, neboť zde funguje jediný typ tohoto vzdělávání a má následující podobu.

Gymnázium je na rozdíl od gymnázií v České republice tříletá vyšší střední škola, kterou mohou navštěvovat studenti, kteří absolvovali 9. ročník základní školy. Gymnázium se přizpůsobuje trhu práce pomocí národních programů, které jsou centrálně stanoveny. Celkem jich je 16, z čehož 2 jsou akademického charakteru. Ostatních 14 programů je různých oborů,

²⁴ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 119, ISBN 80-7178-290-4

například technický, společenskovední, ekonomický, zdravotnický a umělecký. Obsah vzdělávání se dělí na dvě části: Společné a specifické. Společné vzdělávání obsahuje 8 povinných předmětů, povinný rozsah učiva a je pro všechny programy povinné. Specifické vzdělávání je u jednotlivých oborů rozdílné, ale alespoň 15% času studia probíhá na pracovištích.

Zvláštností je hodnocení studentů gymnázií, které je blízké kreditnímu systému, který je využíván na vysokých školách. Studenti získávají za dokončení kurzu určitý počet kreditů, které odpovídají délce a náročnosti jednotlivých kurzů. Minimální počet bodů, který musí student za 3 roky studia na gymnáziu získat, pro přijetí na vysokou školu je 2180, pro odbornou přípravu to je 2400. Mimo to, studenti dostávají známky a po ukončení kurzu a na konci studia získávají certifikát. Certifikát je dvojího druhu, buď slouží jako osvědčení kvalifikace, nebo je obdobou maturitní zkoušky, tedy opravňuje ke studiu na vysoké škole.

„Podle oficiálních pramenů vstupuje do gymnaziálních škol zhruba 95% mládeže populačního ročníku. Podle školského zákona z roku 1992 mají obce povinnost zajistit všem žákům, kteří ukončili povinnou základní školu, možnost vzdělávání v gymnaziální škole. V důsledku toho patří Švédsko k zemím s nejvyšší proporcí mladých lidí procházejících vyšším sekundárním vzděláváním. Kromě toho zhruba 30% mladých Švédů pokračuje po absolvování gymnaziální školy ve studiu na vysokých školách, což celkově vytváří vysokou úroveň vzdělanosti populace Švédska v mezinárodním srovnání.“²⁵

2.4 Terciární a vysokoškolské vzdělávání: neuniverzitní a univerzitní

„Terciární vzdělávání se podle Mezinárodní normy pro klasifikaci vzdělávání člení na dvě úrovně:

První stupeň terciárního vzdělávání, nesměřující přímo k vědecké kvalifikaci zahrnuje programy bakalářského a magisterského studia, vzdělávání na vyšších odborných školách aj.

Druhý stupeň terciárního vzdělávání, směřující k vědecké kvalifikaci: zahrnuje doktorské studijní programy, resp. vědeckou přípravu.“²⁶

První stupeň terciárního vzdělání se dále dělí na neuniverzitní a univerzitní terciární vzdělávání.

²⁵ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 121, ISBN 80-7178-290-4

²⁶ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 141, ISBN 80-7178-290-4

Neuniverzitní terciární vzdělávání představují v České republice Vyšší odborné školy, které nejsou součástí Vysokých škol a neposkytují vysokoškolskou kvalifikaci. Vyšší odborné školy mívají 2 – 3leté programy, které slouží jako příprava k povolání, nebo jako příprava ke studiu na Vysoké škole. Absolventi Vyšších odborných škol získávají titul diplomovaný specialista – DiS.

Univerzitní terciární vzdělávání se od neuniverzitního liší tím, že je poskytováno institucemi, které jsou součástí Vysokých škol, nebo Univerzit. Poskytuje vysokoškolskou kvalifikaci a absolventi získávají titul bakalář, magistr, inženýr, popřípadě doktorský titul.

Zákon 111 ze dne 22. dubna 1998 o Vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů vymezuje Vysokou školu univerzitní a neuniverzitní následovně:

Vysoká škola univerzitní uskutečňuje magisterské nebo doktorské studijní programy a v souvislosti s tím vědeckou a výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Může uskutečňovat též bakalářské studijní programy.

Vysoká škola neuniverzitní uskutečňuje převážně bakalářské studijní programy a v souvislosti s tím výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Vysoká škola neuniverzitní se nečlení na fakulty.

2.4.1 Terciární neuniverzitní vzdělávání

2.4.1.1 Česká republika

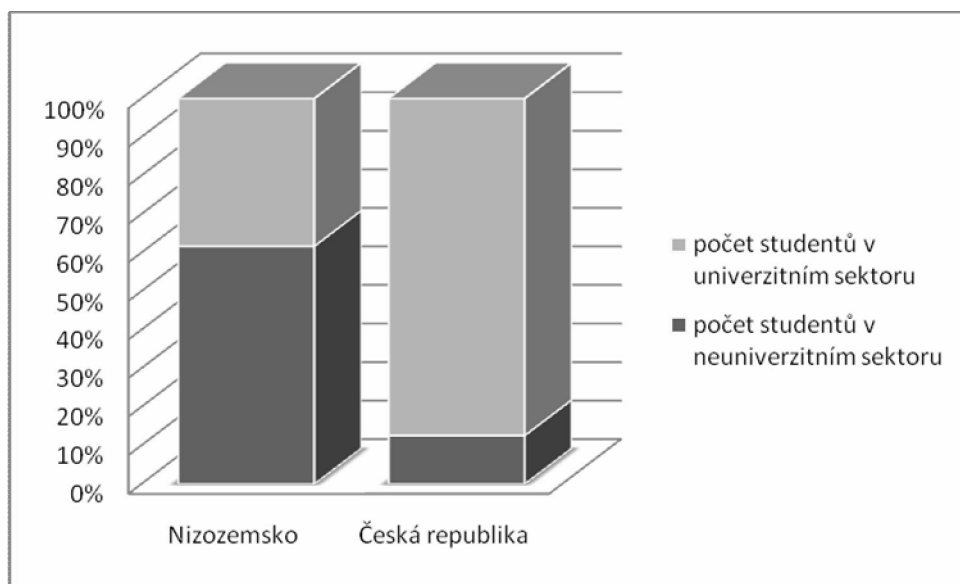
V České republice je terciární neuniverzitní vzdělávání provozováno na Vyšších odborných školách, které vznikly v roce 1991. Všechny náležitosti této instituce jsou uvedeny v zákoně č. 258/96 Sb. a ve vyhlášce Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy č. 265/96 Sb.

V České republice je 168 Vyšších odborných škol, z čehož 109 je státních, 47 soukromých a 12 církevních. Ke studiu, které trvá 2 – 3,5 roku a je ukončeno absolutoriem, jsou přijímáni studenti ze středních škol a ze středních odborných škol, kteří své studium zakončili maturitní zkouškou.

2.4.1.2 Nizozemí

V Nizozemí je terciární neuniverzitní vzdělávání uskutečňováno na Vysokých odborných školách, které jsou nazývány Hoger Beroepsonderwijs a jsou součástí vysokoškolského neuniverzitního vzdělávání. V zemi je těchto škol 73, z čehož 22 je státních

a 51 soukromých. Na rozdíl od České republiky studuje v Nizozemsku více studentů v neuniverzitním sektoru než v univerzitním.

Graf 1 : Porovnání studujících v univerzitním a neuniverzitním sektoru

Zdroj: Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, s. 148, ISBN 80-7178-290-4

2.4.1.3 Finsko

Ve Finsku byly, stejně jako u nás v roce 1991, zřízeny obdoby našich Vyšších odborných škol, nazývány „Polytechniky“, kterých je celkem 22. Zřizovateli polytechnik je stát, nebo obec, velmi malá část je soukromá.

Od českých Vyšších odborných škol se liší zejména tím, že studium je ukončováno diplomem, který se pokládá za shodný s bakalářským studiem na vysoké škole.

2.4.2 Terciární univerzitní vzdělávání

2.4.2.1 Česká republika

V dřívějším československém systému univerzitního vzdělávání existoval pouze jednotný celek, který počínal prvním ročníkem studia na vysoké škole a končil státní závěrečnou zkouškou. Podle zákona č. 111/1998 Sb. mohou vysoké školy v České republice realizovat ještě bakalářské studijní programy.

Bakalářské studium je většinou 3 – 4leté a je ukončeno státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba bakalářské práce, a udělením bakalářského titulu.

Magisterské studium je studiem navazujícím na předchozí. Délka studia je obvykle 2 roky a studium je zakončeno opět státní závěrečnou zkouškou, obhajobou diplomové práce a udělením magisterského, popřípadě inženýrského titulu.

Doktorandské studium trvá 3 roky a je ukončováno státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce a udělením doktorátu.²⁷

2.4.2.2 Belgie

V Belgii existují tři typy terciárního vzdělávání, které se odlišují zejména délkou studia.

Vysokoškolské vzdělávání s krátkým studiem je vzdělávání, které umožňuje po 3 – 4 letech získat diplom, který ovšem není srovnatelný s českým bakalářským diplomem, neboť studium je neuniverzitního charakteru a obory, které jsou zde vyučovány, jsou v České republice zajišťovány středoškolskou výukou.

Vysokoškolské vzdělávání s dlouhým studiem trvá obvykle 4 roky a více. Absolventi získají diplom, který je stejný, jako titul absolventa univerzitního vzdělávání.

Univerzitní vzdělávání je velmi podobné systému v České republice. Univerzita se člení na několik fakult nebo ústavů, které organizují výuku. Studium vede k získání licenciátu, který je ekvivalentní titulu magistr v České republice.

2.4.2.3 Francie

Francouzský systém vysokoškolského vzdělávání je složen ze tří cyklů, jejichž absolventi mohou získat diplom.

První cyklus je dvouletý a absolventi získávají diplom, který ovšem není totožný s univerzitním.

Druhým cyklem je studium trvající 3 roky a vedoucí k získání licenciátu, který je ekvivalentem bakalářského titulu, nebo magisterského titulu.

„*Třetí cyklus* je prováděn dvěma postupy. Jako jednoleté odborné vzdělávání se zaměřením na praxi, zakončené diplomem specializovaných studií, nebo jako doktorandské studium, ukončené obhajobou disertační práce a získáním doktorátu.“²⁸

2.4.2.4 Švédsko

Ve Švédsku je zaveden speciální systém, kdy jsou studentům vysokoškolského vzdělávání za získání kreditů, které je nutné získat v určitém časovém období, udělovány tzv. *všeobecné hodnosti*, které jsou následující:

²⁷ Zákon č.111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů §33

²⁸ Průcha J., *Vzdělávání a školství ve světě*, Portál, s. r. o. 1999, Praha, str. 153, ISBN 80-7178-290-4

Diplom o vysokoškolské zkoušce získá student po dosažení 80 bodů během 2 – 2,5letého studia, diplom ovšem nemá stejnou platnost jako univerzitní hodnosti.

Hodnost bakaláře je udělena za podmínky, že student obdrží 120 kreditů během 3 – 3,5letého studia.

Hodnost magistra náleží studentovi po získání 160 bodů ve 4 – 4,5letém studiu.

3 Statistiky mužů a žen ve vzdělávání

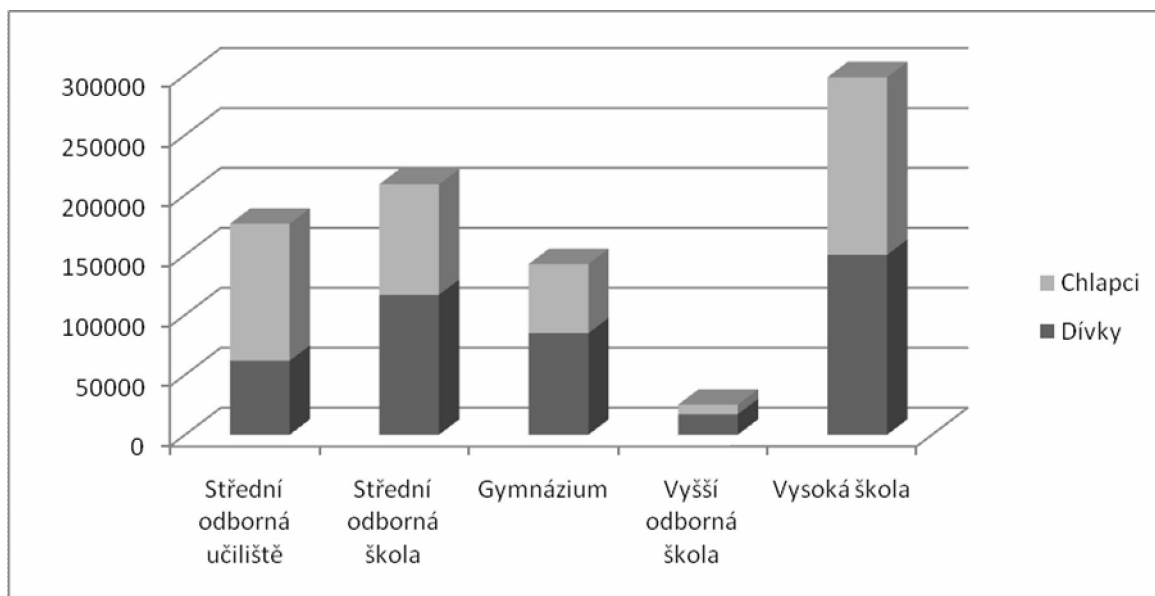
Vzdělávání dívek a žen je častým předmětem diskusí. Často se setkáváme s rozdílným postojem k výchově chlapců a dívek a to jak ve škole, tak v rodinném prostředí. Děvčata jsou zpravidla připravována na roli matky, pomáhají v kuchyni při vaření a jiných domácích pracích. Naproti tomu chlapci si hrají s náradím a tráví čas s otcem a jsou tak směřováni k roli otce, živitele rodiny. Samozřejmě mohou existovat výjimky. Rozdíly v přístupech k chlapcům a dívkám se často projevují i v různém chování pedagogů. Kdy se dívkám dostává pochval za písemnou úpravu a chlapcům za znalosti v technických předmětech. V případě, že chlapci příliš nevládnou v písemném projevu a dívky v předmětech, chlapcům bližších, jsou jim tyto nedostatky obvykle promíjeny.

Tyto rozdíly mezi dívkami a chlapci se projevují ve studijní úspěšnosti, kdy jsou dívky úspěšnější na základních školách, ale na středních školách se situace obrací. Chlapci jsou více úspěšní v magisterském studiu, kdežto dívky vynikají spíše v bakalářském. V současnosti je větší růst dívek na magisterském studiu v pedagogickém a ekonomickém směru. Zastoupení chlapců a dívek mezi studenty a absolventy znázorňují následující tabulky.

Tabulka 5: Sekundární a terciární vzdělávání dívek a chlapců (šk. rok 2004/2005)

Instituce / pohlaví	Dívky	Chlapci
Střední odborná učiliště	61 733	114 242
Střední odborná škola	116 755	92 174
Gymnázium	84 708	57 666
Vyšší odborná škola	17 113	7 920
Vysoká škola	150 094	148 102

Zdroj: Databáze ÚIV

Graf 2 : Grafické znázornění tab. 5

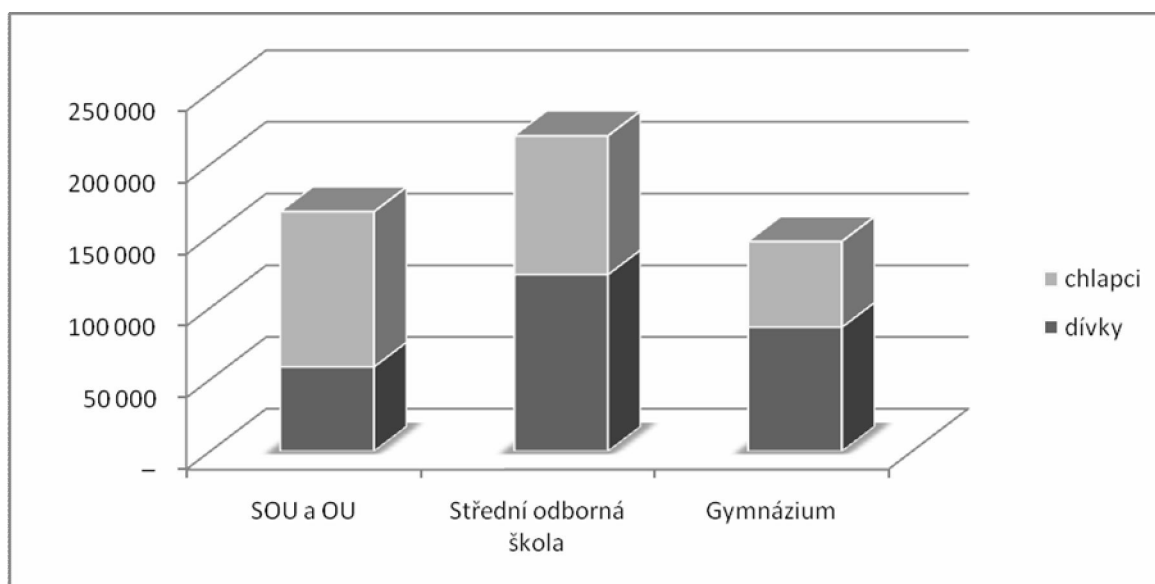
Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je z tabulky patrné, na Středním odborném učilišti je poměr chlapců ku dívkám téměř dvojnásobný, na Středních odborných školách je naopak více dívek než chlapců, ovšem celkový počet studentů je vyšší než v předchozí instituci. Gymnázium navštěvuje opět více dívek, ale rozdíl je již výraznější. Na Vyšší odborné škole je poměr dívek a chlapců podobný jako na Gymnáziu, avšak s rozdílem, že celkový počet studentů je téměř šestinový. Na vysoké škole se je počet dívek a chlapců téměř stejný.

Tabulka 6 : Vzdělávání dívek a chlapců na středních školách - studenti (šk. rok 2005/2006)

Instituce / pohlaví	Dívky	Chlapci
Střední odborná učiliště + OU	58 882	108 150
Střední odborná škola	123 238	96 721
Gymnázium	86 521	59 833

Zdroj: databáze ÚIV

Graf 3 : Grafické znázornění tab. 6

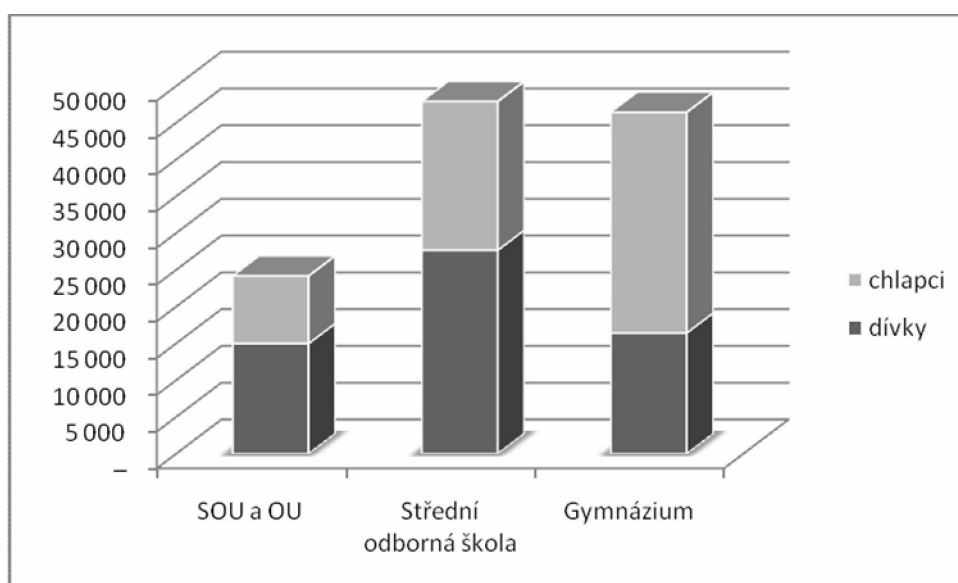
Zdroj: Vlastní zpracování

V následujícím školním roce je vztah počtu dívek a chlapců téměř shodný s předchozím. Stejně je tomu tak i u Střední odborné školy a Gymnázia, ovšem s rozdílem, že celkový počet chlapců a dívek je v průměru asi o 7 tisíc vyšší.

Tabulka 7 : Vzdělávání dívek a chlapců na středních školách - absolventi (šk. rok 2005/2006)

Instituce / pohlaví	Dívky	Chlapci
Střední odborné učiliště + OU	14 979	9 181
Střední odborná škola	27 662	20 223
Gymnázium	16 418	29 999

Zdroj: databáze ÚIV

Graf 4 : Grafické znázornění tab. 7

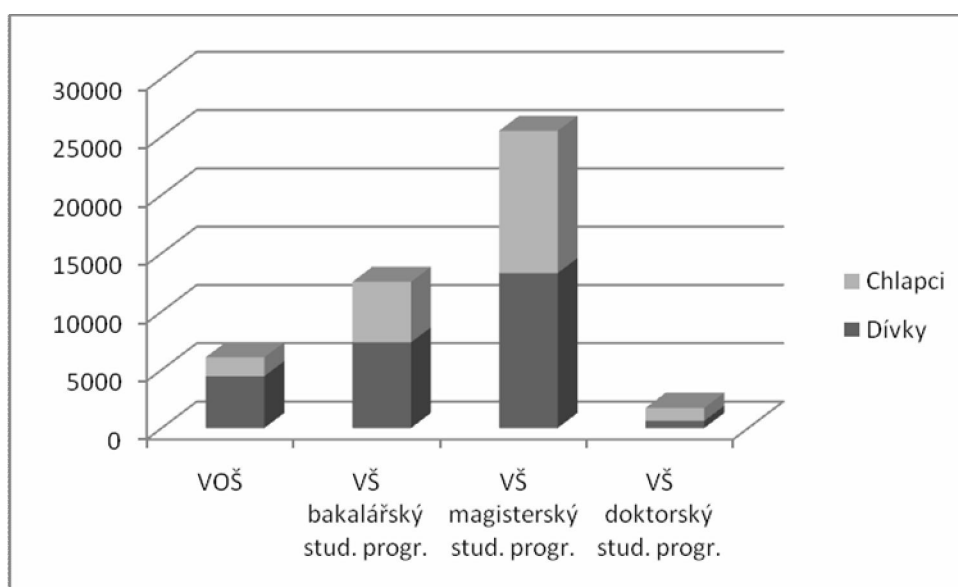
Zdroj: Vlastní zpracování

Přestože byl ve školním roce 2005/2006 počet chlapců, jakožto studentů, na Středních odborných učilištích a Odborných učilištích takřka dvojnásobný, mezi absolventy převažovaly dívky. Na Středních odborných školách byl počet absolventek o skoro o 8% vyšší než počet absolventů. Naproti tomu na Gymnáziích byl poměr absolventů k absolventkám téměř 2 : 1.

Tabulka 8 : Terciární stupeň - absolventi (školní rok 2004/2005)

Instituce / pohlaví	Dívky	Chlapci
Vyšší odborné školy	4 453	1 622
VŠ bakalářský stud. program	7 351	5 188
VŠ magisterský stud. program	13 294	12 199
VŠ doktorský stud. program	616	1 116

Zdroj: databáze ÚIV

Graf 5 : Grafické znázornění tab. 8

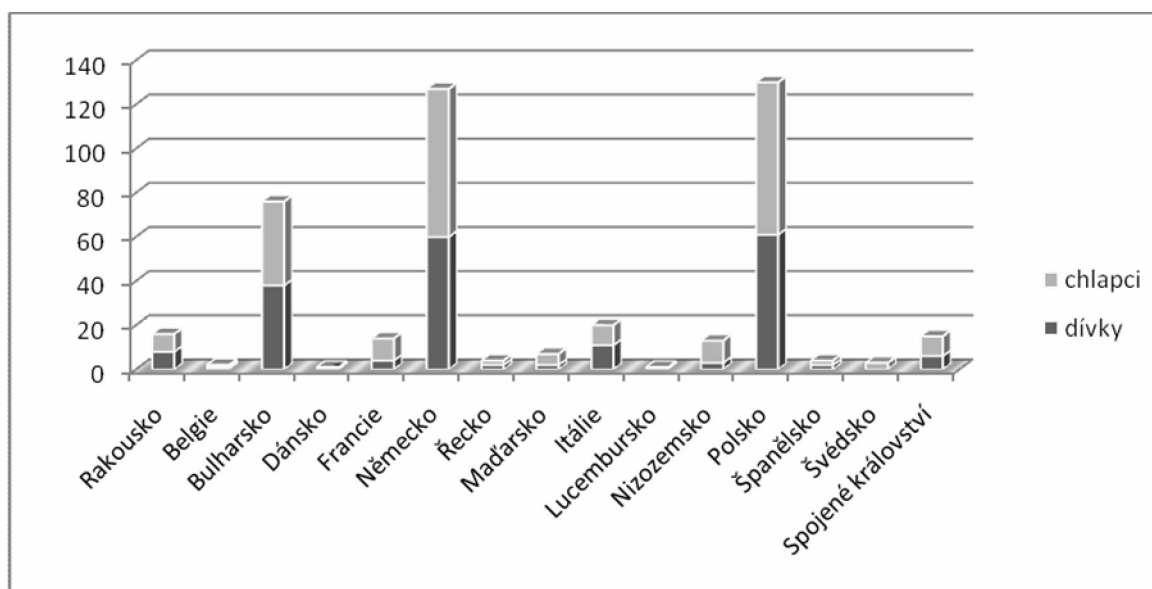
Zdroj: Vlastní zpracování

Na Vyšších odborných školách je mezi absolventy pouhá čtvrtina chlapců, což ovšem není nijak zarážející, neboť poměr studujících je přibližně stejný. V bakalářských studijních programech je mezi absolventy o něco málo dívek, v magisterských je počet téměř stejný, ale v doktorských studijních programech již výrazně převyšují chlapci.

Tabulka 9 : Vzdělávání na středních školách – žáci podle pobytu (školní rok 2005/2006)

Státní občanství / pohlaví	Dívky	Chlapci
Rakousko	8	8
Belgie	1	1
Bulharsko	38	38
Dánsko	1	0
Francie	4	10
Německo	60	67
Řecko	2	2
Maďarsko	2	5
Itálie	11	9
Lucembursko	0	1
Nizozemsko	3	10
Polsko	61	69
Španělsko	2	2
Švédsko	0	3
Spojené království	6	9

Zdroj: databáze ÚIV

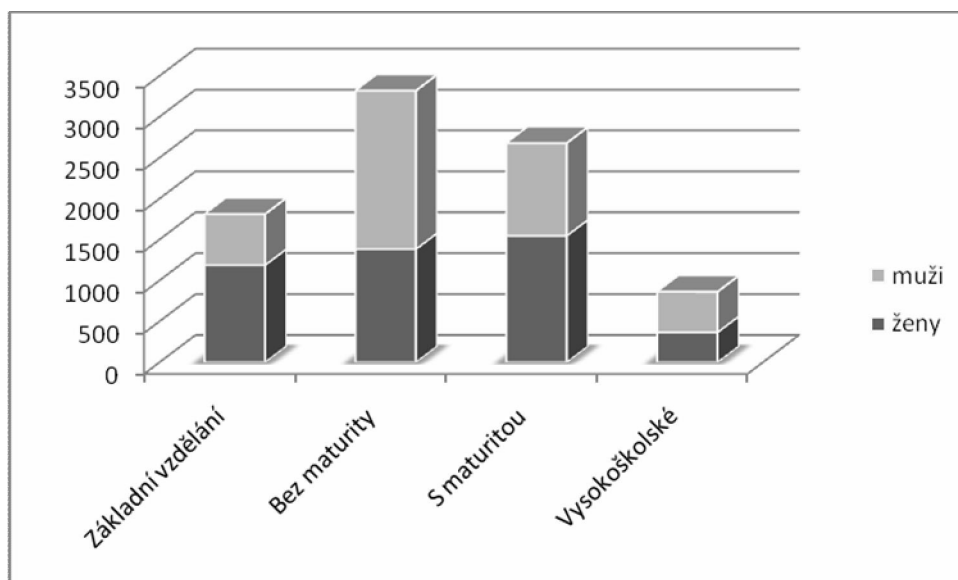
Graf 6 : Grafické znázornění tab. 9

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 10 : Populace 15+ podle nejvyššího dosaženého vzdělání (počet v tis. osob)

	Základní vzdělání	Bez maturity	S maturitou	Vysokoškolské
Ženy	1 188,2	1 383,7	1 547,3	367,7
Muži	622,3	1 935,8	1 131,8	494,5

Zdroj: Databáze ÚIV

Graf 7 : Grafické znázornění tab. 10

Zdroj: Vlastní zpracování

Základního vzdělání, jakožto nejvyššího, v České republice dosáhlo téměř dvojnásobek žen, než mužů. Naopak vzdělání bez maturity má více mužů než žen. Vzdělání s maturitou dosáhlo asi o 400 tisíc více žen a vysokoškolským vzděláním se může pyšnit téměř o 130 tisíc více mužů než žen.

ZÁVĚR

V první kapitole mé práce jsem se zabývala počátky vzdělávání žen, zakládáním spolků a vznikem škol, které sahají do konce 19. století.

Po té jsem se zaměřila na preprimární vzdělávání, které je v každé zemi jiné a každý model má své přednosti i nedostatky. Například francouzský model je dokonale organizován a v celé zemi je jednotný. Preprimární vzdělávání je rozděleno do tří stupňů podle věku žáků a od toho se odvíjí náplň výuky. Pedagogové v mateřské škole děti hodnotí a údaje o jeho pokroku zapisují do školního pasu. V Německu existuje vedle běžných mateřských škol ještě Školní mateřské školy, pro děti, které dosáhly školního věku, ale na nástup do školy nejsou zralé. Dále takzvané přípravky, kde se děti v předškolním věku připravují na vstup do školy. Na rozdíl od Francie je ve Spolkové republice Německo vyžadováno od pedagogů preprimárního vzdělávání vysokoškolské vzdělání. Ve Finsku je preprimární vzdělávání poskytováno ve dvou podobách, děti mohou navštěvovat dětská centra, která jsou alternativou mateřských škol, nebo rodinná centra péče o děti, v nichž je výchova poskytována matkou, která se kromě svého dítěte stará ještě o děti z jiných rodin.

Primární vzdělávání se v jednotlivých zemích liší pouze v určení věku k zahájení tohoto vzdělávání a délka vzdělávání. Ve Spojeném království děti nastupují do školy ve věku 5 let, ale pokud jsou dostatečně vyspělé, mohou nastoupit i dříve. Naopak v Rumunsku je nástup do školy stanoven na 7 let věku dítěte, ale pokud je dítě vyspělé může nastoupit dříve. Ve Finsku a Švédsku je povinná školní docházka stanovena od 7 let věku dítěte, z důvodu klimatických podmínek. Za zmínku stojí, že Island, jakožto stát, ve kterém jsou klimatické podmínky krutější, má povinnou školní docházku stanovenu od 6 let věku dítěte. Jistým kompromisem je pokyn Bulharska, které ustanovuje školní start mezi 6. a 7. rokem dítěte a rodiče se mohou rozhodnout, kdy dítě do školy nastoupí.

Neobvyklou strukturu studia mají Vyšší střední odborné školy v Dánsku, v nichž první ročník střední odborné školy je téměř shodný s prvním ročníkem Základní profesní přípravy, která směřuje k získání kvalifikace v dělnických povoláních. Ve druhém a třetím ročníku Vyšší střední odborné školy mají studenti dvě třetiny povinných předmětů a jednu třetinu předmětů si sami volí. Ačkoliv se většina zemí snaží členit vzdělávání v co nejvyšším věku, v Bavorsku je tomu naopak. Zde se děti již v páté třídě rozhodují, zda budou navštěvovat reálku, hlavní školu nebo gymnázium, které je nejnáročnější institucí. Studenti zakončují studium maturitní zkouškou, která je podobná české. Naopak v Maďarsku je maturitní zkouška výjimečná. Studenti gymnázia si mohou zvolit, zda ji složí na běžné nebo na vyšší

úrovni, přičemž složení zkoušky vyšší úrovně je zárukou přijetí na vysokou školu. Naproti tomu ve Švédsku jsou studenti hodnoceni v průběhu studia, za dokončení každého kurzu získávají určitý počet kreditů a po získání stanoveného počtu kreditů za dobu studia jsou přijati na studium na vysoké škole.

Rozmanitosti terciárního vzdělávání jsou blíže popsány v poslední části druhé kapitoly.

Ve třetí části mé práce jsem se zabývala statistikami mužů a žen ve vzdělávání, které poukazují na to, že dívky jsou úspěšnější na základních školách a v bakalářském studiu, naopak chlapci jsou výraznější na středních školách a v magisterském studiu.

Seznam použité literatury:

- [1] BAHENSKÁ, M., *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*, 1. vydání, Praha 5, Nakladatelství Libri, 2005, 175 s. ISBN 80-7277-241-4
- [2] BOČKOVÁ, V. a kol., *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*, 1. vydání, Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1994, 50 s., ISBN 80-7067-358-3
- [3] PRŮCHA, J., *Vzdělávání a školství ve světě: Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*, 1. vydání, Praha, Portál s.r.o., 1999, 320 s., ISBN 80-7178-290-4
- [4] RÝDL, K., *Pohledy na dánské školství aneb putování pedagogickým rájem*, 1. vydání, Praha, 1993, 237 s.
- [5] VÁŇOVÁ, M. a kol., *Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích : Výstup stěžejního úkolu PedF UK v Praze*, 1. vydání, Praha, 1994, 86 s., ISBN 80-7066-848-2
- [6] Zákon č.111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů §33
- [7] *Ženy a muži v datech*, 2. aktualizované vydání, 2005, 90 s., ISBN 80-250-1092-9.

Internetové zdroje

- [8] *ÚIV: Ústav pro informace ve vzdělání* [online]. 2004 , [cit. 2008-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.uiv.cz/>>.
- [9] *Seznam : Encyklopedie* [online]. 1996 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/99157-svata-aliance>>.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

1. Plán rozvrhu
2. Počet dívek na Staroměstské české dívčí škole
3. Náplň výuky na dívčích školách
4. Období zahajování primárního vzdělávání
5. Věkové složení žáků a studentů, dívek a žen podle druhu vzdělání

PŘÍLOHA 1: Plán rozvrhu

Předmět	Třída I.	Třída II.	Třída III.
Náboženství	2	2	2
Čtení, deklamování a lit.	3	3	3
Mluvnice, pravopis a sloh	3	4	0
Německý jazyk	3	3	3
Francouzský jazyk	0	3	4
Zeměpis a dějepis	3	3	3
Přírodopis a technologie	3	3	0
Fyzika a chemie	3	0	2
Počty	3	2	1
Psaní	1	0	0
Měříčství a kreslení	2	2	1
Zpěv	2	2	2
Vychovatelství	0	0	2
Ruční práce	5	5	6

Zdroj: Bahenská M., Počátky emancipace žen v Čechách, s. 47, ISBN 80-7277-241-4

PŘÍLOHA 2: Počet dívek na Staroměstské české dívčí škole

Období	Počet dívek
1859 – 60	350
1860 – 61	356
1865 – 66	397
1870 – 71	440

Zdroj: Bahenská M., Počátky emancipace žen v Čechách, vlastní zpracování

PŘÍLOHA 3: Náplň výuky na dívčích školách

	Přípravka	1. třída	2. třída	3. třída
Počet dětí	44	44	52	31
Biblické dějiny	0	0	0	1
Hláskování a čtení	9	5	3	1
Krasopis	4	4	3	3
Počty	4	2	3	3
Správná výslovnost a názorné vyučování	1	2	0	0
Pravopis	0	0	1	1
Geometrie	0	0	3	0
Stavitelství	0	0	3	0
Zeměpis a dějepis	0	0	0	2
Fyzika	0	0	0	1
Přírodopis	0	0	0	1
Sloh	0	0	0	1
Čeština	0	0	1	1
Industriální vyučování	5	10	10	10
Úhrn vyučovacích hodin	25	25	27	30
Celkem	107			

Zdroj: Bahenská M., *Počátky emancipace žen v Čechách*, s. 30, ISBN 80-7277-241-4

PŘÍLOHA 4: Období zahajování primárního vzdělávání

Zahajování ve věku	Země
5 let	Spojené království, Nizozemí
6 let	Česká republika, Slovensko, a většina evropských zemí
6 – 7 let	Bulharsko, Estonsko
7 let	Dánsko, Finsko, Švédsko, Polsko, Rumunsko

Zdroj: Education at a Glance: OECD Indicators 1997, 1997

PŘÍLOHA 5: Věkové složení žáků a studentů, dívek a žen podle druhu vzdělání

Věk	Střední školy	Vyšší odborné školy	Vysoké školy
Počet dětí/žáků celkem	576 585	27 650	323 765
11letí	4 808	–	–
12letí	9 462	–	–
13letí	11 030	–	–
14letí	11 751	–	–
15letí	69 391	–	–
16letí	122 666	–	–
17letí	121 777	–	149
18letí	113 649	5	804
19letí	57 060	3 129	25 186
20letí	15 163	6 011	43 170
21leté	6 573	6 319	42 715
22leté	3 462	4 507	39 454
23leté	2 277	2 301	35 712
24leté	2 109	1 101	29 438
25–29letí	25 407	1 873	60 390
30–34letí	–	1 073	23 113
35–39letí	–	697	10 959
40letí a starší	–	634	12 675
z celku dívky/ženy	287 185	19 788	171 044
11letí	2 810	–	–
12letí	5 180	–	–
13letí	6 251	–	–
14letí	6 550	–	–
15letí	36 844	–	–
16letí	60 173	–	–
17letí	59 571	–	78
18letí	56 777	5	419
19letí	26 678	2 450	14 061
20letí	5 997	4 449	23 372
21leté	2 739	4 672	23 392
22leté	1 489	3 119	21 812
23leté	1 031	1 420	19 357
24leté	995	650	15 326
25–29letí	14 100	1 213	29 157
30–34letí	–	801	11 067
35–39letí	–	529	5 777
40letí a starší	–	480	7 226

Zdroj: Databáze ÚIV